

Njunyi Habara daciai Marəkusə

*Waazanə nga Yoohana əndə dfa bapətisəma
(Mat. 3.1-12; Luka 3.1-9; Yooh. 1.19-28)*

¹ Wiinə 'watəginə nga Njunyi Habara agyanə Yeesu *Aləmasiihu, *Uuzənə nga Əntanfə.

² Kə dfii makə sətə bii Əntanfə ka Uuzənaakii asəkə ləkələkatə nga *anabi Isaaya oo'i:

“Wanyinə ka sləkeenə ka masləkee əndaaki

kaa ca ta ka hə kəjwanə,

ca hadatəgi ka hə də rəgwa, taabu'u nii kwa dzə.

³ Ka kaalanə nə ci agi bilinə, ca ba,

Hadatəginə də rəgwa ka Slandana,

Kəjeemə ka ci ka rəgwa.”

⁴ Ha'ə makə ətsə shigi Yoohana əndə dfa bapətisəma aagi bilinə. Ca waaza ka ənja, ca

ba, “Uneemə ka dfa 'waslyakəənə, una baanə ka Əntanfə, ənjə a yibə koonə bapətisəma, kaa Əntanfə a tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə.”

⁵ Wata ənji asəkə vəranə nga Urusaliima, da hara hanyinə nga Yahudiya patə a shi ka fa wabənə ama Yoohana. Təya baabagi 'waslyakəənətii, ca dfa ka tii bapətisəma asəkə gəərə nga Urədunə.

1:1 1.1 15.39; İbar. 2.3. **1:2 1.2** Mal. 3.1; Shig. 23.20; Mat. 11.10; Luka 1.76; 7.27. **1:3 1.3** İsa. 40.3. **1:4 1.4** Luka 3.3.

⁶ Ma Yoohana, shiŋkinə nga ngyalooba nji ka kəjeerənaakii. Ca əgəgi njuukii də gyara nga kuvə'unə. Ayiwa da moozəŋa nji zəmaakii.

⁷ Ca ba ka ənja, “Tə'i əndətə na uugya ba'ə ka shinə, dūunuunaakii palee ka naaki. Taa zə'u nga bibinaakii, paa nyi mbu'i bahə gwanjaanənə, nya pərəgi.

⁸ Də ma'inə dii nyi koonə bapətisəma. Amma ma ca, də Malaaba Ma'yanə nii kəya da koonə bapətisəma.”

Da bapətisəma ka Yeesu

(Mat. 3.13-17; Luka 3.21-22)

⁹ Ma ka saa'ikii, kə ma'i Yeesu də Nazaratu anə hanyinə nga Galili, ca palə aabii Yoohana. Yoohana a dfa ka ci bapətisəma asəkə gəərə nga Urədunə.

¹⁰ Ma ca shigi ha'ə agi ma'inə, wata ca nee ka səkəntənfə mawunəkii, Ma'yanə nga Əntənfə a jima aanəkii makə kurəkuta.

¹¹ Wata uura nga əndə a wabya dadagyə, əŋki ci, “Hə nə Uzənaaki. Kə uu'i nyi tə hə. Hə ca uudagi səkəki.”

*Təbənə nga *Seetanə tə Yeesu*

(Mat. 4.1-11; Luka 4.1-13)

¹² Ma daba'əkii, pii wata Ma'yanə nga Əntənfə a kərəgi tə Yeesu aagi bilinə.

¹³ Baanə ənfwadə pu'unə nə ci agi bilinə. Seetanə a təbə tə ci. Tə'i dabanyinə agi biliita. Amma kə cakə malaa'ikanyinə tə ci.

*'Wanə nga Yeesu tə ənji təəmənə ənfwadə
(Mat. 4.12-22; Luka 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ Kə kəsəgərə ənji tə Yoohana aa furəshina, wata Yeesu a madə, ca palə aanə hanyinə nga Galili. Ca dzə də waaza Njuni Habara nga Əntanfə.

¹⁵ Əŋki ci, “Kə uugi saa'i mbu'unə. Kədəhə nə Əntanfə ka da nwanjuunaakii. Uneemə ka da 'waslyakəənə, una baanə ka ci, una vii goŋga ka Njuni Habara.”

¹⁶ Ma Yeesu a dzə də wiigi'inə ama uunəvə nga Galili, wata ca lapaa ndzəkəŋushi'inə bəra'i, təya təəmə; waatoo i Simoonə da Andərawəsə.

¹⁷ Yeesu a ba ka tii, “Shoomə atsaki, kaa nya dzəgunə koonə makə sətə ci ənjə a da slənə nga təəmə ənja.”

¹⁸ Pii wata təya bwasee ka slaadatii, təya palə atsakii.

¹⁹ Ma ca əntsahee gi'u, wata ca nee ka man-jeevənə nga Zabadiya, waatoo i Yakubu da Yoohana, tii asəkə kumbawalatii ka hada də slaadatii.

²⁰ Pii wata ca 'wa tə tii, təya bwasee ka dəsənətii da ənji slənə ka tii asəkə kumbawala, təya palə atsakii.

*Mbədəpaanə nga Yeesu də əndə ginaaja
(Luka 4.31-37)*

²¹ Ma daba'əkii, təya palə aasəkə vəranə nga Kafarənahumə. Makə mbu'ya *uusəra nga əpisəka, wata Yeesu a dzə aasəkə *kuvə də'wa, ca ndzanə dzəgunənə ka ənja.

²² Makə fii tii dzəgunənaakii, kə dʒii ka tii ka sə ŋga hurəshishinə, acii də shiinaakii saakii cii kəya dzəgunə ka tii, əntaa makə sətə ci *maliminə ŋga bariya a dzəgunə ka tii.

²³ Pii wata waatsə əndə ginaaji asəkə kuvə də'watii,

²⁴ ca ka vurənə, əŋki ci, “Yeesu əndə Nazaratu, mi nə uushi gaamə a pa da hə kwa? Kə shi hə ka zamaginə diinə kwa? Kə shii nyi taa wu nə hə: Malaaba əndətə sləkee Əntanfə nə hə.”

²⁵ Wata Yeesu a la ŋguruunə ka ginaajita, əŋki ci, “Ndzaawə kəfa'ə! Dzəgi ashi əndətsa!”

²⁶ Wata ginaajitə a udzətə tə əndəta, ca kagi vurənə, ca shigi ashikii.

²⁷ Kə dʒii ka əŋji patə ka sə ŋga hurəshishinə ka shaŋə, təya ba ahadatii, “Mi nə uushi ha'ə makə ətsa? Ma ətsa, kura dzəgunənə. Taa ginaajinyinə maa, agi wazənə nə ci ka tii də baawəda, təya fa tə ci.”

²⁸ Pii wata habaraakii a huwugi taa dama patə anə hanyinə ŋga Galili.

*Mbədəpaanə ŋga Yeesu də əŋji bwanea laŋə
(Mat. 8.14-17; Luka 4.38-41)*

²⁹ Makə shigi i Yeesu asəkə kuvə də'wa, wata təya dzəgərə tii da i Yakubu da Yoohana aasii aa ha i Simoonə da Andərawəsə.

³⁰ Ma gi ci, gwakə nə sərəhu ŋga Simoonə minəkii, kə tsəfəgi shishinətə iza'u. Wata təya ba ka ci oo'i, gwakə nə ki.

³¹ Makə fii ci ha'ə, ca dzə aabitə, ca kəsətə tə ki ka ciinə, ca madfee ka ki. Wata iza'unə ŋga

shishinətə a əpigı. Ka ha'ə, kə dfii ki ka tii zəma.

³² Ma kədəwanə, ətsə kulagərənə ɲga uusəra, wata ənjə a kyaara ka Yeesu ənji bwanea da ənji ginaaji patə.

³³ Kə jagi ənji vəraatə də nə patə aahatə aa uura mayi.

³⁴ Ca mbədəpaa də ənjitə kyaara ənji da bwaneanyinə laɲə kama kama ashitii, ca lyaakagi ginaajinyinə laɲə ashitii. Pooshi ci luuvə ginaajinyinə a wabə, acii kə shii tii taa wu nə ci.

Dzənə ɲga Yeesu ka waaza aanə hanyinə ɲga Galili

(Luka 4.42-44)

³⁵ Ma ətsə tsədfakə ha ma'ə mapukəmə, wata Yeesu a madə, ca palə ka hatə pooshi ənji davə, ca dfa də'wa.

³⁶ Makə ma'i Simoonə da hara ənjita, wata təya palə ka alənə tə ci.

³⁷ Makə lapaa tii tə ci, əɲki tii ka ci, “Agi alənə nə ənji patə tə hə.”

³⁸ Əɲki ci ka tii, “Ma danaamə, dzaamə ka hara vəranyinə kədə-kədəhə kaa nya waaza davə əsə. Acii ci nə sətə kira tə nyi.”

³⁹ Wata ca wiigi'itə hanyinə ɲga Galili patə, ca dzə də waazanə asəkə kuvə də'wanyinatii, ca lyaakagi ginaajinyinə ashı ənja.

Mbədəpaanə ɲga Yeesu də əndə uyikuzəna
(Mat. 8.1-4; Luka 5.12-16)

⁴⁰ Yoo, wata əndə'i əndə uyikuzənə a shi aabii Yeesu, ca gərə'waanə akəŋwaciikii, ca kədii kaa Yeesu a tsakə tə ci, əŋki ci, "Maɗa ka luuvənə nə hə, ka mbeenə nə hə ka mbəɗəpaanə də nyi, kaa nya shii ndzaanə malaabakii."

⁴¹ Kə nyihə Yeesu təgunuunə ŋga əndəta, wata ca təɗapaa ciinəkii, ca təbətə tə ci, ca ba ka ci, "Awa, kə luuvə nyi. Mbəɗuu."

⁴² Pii wata kə dzəgi uyikuzənətə ashikii, kə mbə'i ci.

⁴³ Wata Yeesu a ba ka ci, "Duu saaku." Amma ca ɗa ka ci bariya də ŋgeerənə

⁴⁴ də banə, "Fətə ŋga'ə, kaa nya ba ka hə, ga ha bapaa ka əndə sətə ɗii shaŋə. Amma ma ɗanəkwa, duu aa ha *limanə, ha baarii ka ci naaku na, ca tsaamətə taa iitə nə hə. Ma daaba'əkii, ha ɗa sataka makə sətə bii Muusa, kaa ənji patə a shii oo'i, kə mbə'i hə tanyi."

⁴⁵ Amma əndətə a dzə saakii də baaba wabəətsə taa dama patə yadə mbədeənə taa gi'u. Putə ŋga ətsə ha'ə, pooshi Yeesu ənyi ka mbee ka dzənə aasəkə əndə'i vəranə ka rəgwa ginə ŋga ənji ma'ə. Amma kə ndzaa ci saakii agi bilinə, ənjə a shi aabiikii taa dama patə.

2

*Mbəɗəpaanə ŋga Yeesu də mahurəməsə ənda
(Mat. 9.1-8; Luka 5.17-26)*

¹ Ma daba'ə baanə gi'u, kə ənyi Yeesu aasəkə vəranə ŋga Kafarənahumə. Ma fii ənji asii nə ci,

² wata ənji laɲə a dzə aabiikii, pooshi ha ɲga zhi'iginə davə asii kura'ə a uura mayi acii laɲənə ɲga ənja. Ca dzə aakəɲwa də waaza wabənə ɲga Əntaɲfə ka tii.

³ Wata hara əɲjə a shi da i mahurəməsə ənda, ənji əɲfwadə kira tə ci.

⁴ Makə təkuree tii ka mbu'unə aabii Yeesu acii laɲənə ɲga ənja, wata təya ndərəgi aanə kuvətə d̄ii Yeesu davə, təya tələgi d̄aɲə da ci. Makə tələgi tii, təya kagərə tə mahurəməsə əndətə pərəbə asəkə ədzə baanə.

⁵ Makə nee Yeesu ka gi'inatii tə ci, wata ca ba ka mahurəməsə əndəta: “Uuzənaaki, kə upaa hə tifyaginə ɲga 'waslyakəənaaku.”

⁶ Ma dava, tə'i hara maliminə dasə dasə ka fanə, wata təya laagwa agi hiimatii,

⁷ əɲki tii, “Ka mi banəkii ha'ə kwa? Kə geegi ci ka naakii nə makə Əntaɲfə. Wu saɲə ca mbee ka tifyagi 'waslyakəənə ɲga əndə madaamə Əntaɲfə rəɲwə dyaɲa?”

⁸ Kə shii Yeesu hiimatii. Wata əɲki ci, “Ka mi də tsarə ɲga hiimatsə ha'ə a nuunə kwa?”

⁹ ɲgutə palee də ɲgufənə saɲa? Gədfə banə ka mahurəməsə əndətsə oo'ya, kə upaa hə tifyaginə ɲga 'waslyakəənaaku nii, anii gədfə banə ka ci, Madətə, ɲgəruu ədzə baanaaku, duu saakwa?

¹⁰ Amma takumə kaa nya baarii koonə oo'i, ma nyi Uuzənə ɲga ənda, tə'i nyi da baawəda ɲga tifyagi 'waslyakəənə ɲga ənji ganə a duuniya.” Wata əɲki ci ka mahurəməsə əndəta,

11 “Wanyinə ca ba ka hə, madətə, ηgəruu ədzə baanaaku, ha palə saaku aasii.”

12 Ma ənjə a nee patə, wata hatsə əndətə a madətə, ca ηgərə ədzə baanaakii, ca palə saakii aasii. Kə dīi ka tii patə ka sə ηga hurəshishinə. Wata təya dūunətə tə Əntarəfə, əŋki tii, “Pooshi inə sha nee ka uushi makə ətsa.”

*‘Wanə ηga Yeesu tə Leewi
(Mat. 9.9-13; Luka 5.27-32)*

13 Ma daba'əkii, kə shigi Yeesu, ca palə aama uunəvə ηga Galili. Wata danjana a dzə ka dzatə də nə abiikii, ca dzəgunə ka tii.

14 Makə uugi ci dzəgunənə ka tii, ca madə, ca palə də wiigi'inə, wata ca lapaa tə əndə luu tsəka ətə dīi ləməkii Leewi, uuzənə ηga Haləfa, ci dasə asəkə kuvə ηga slənaakii. Əŋki Yeesu ka ci, “Shiwa atsaki.” Wata hatsə Leewi a madətə, ca nə'u tə ci.

15 Wata Yeesu a dzə ka zəmənə aa ha Leewi aasii. Tə'i *ənji luu tsəkə laŋə da i hara ma'waslyakə ənji laŋə ətə nyi'u tə Yeesu. Təya zəmə ka ha rəŋwə da i Yeesu da lyawarənaakii.

16 Makə nee maliminə ηga kurəgə ηga *Farisanyinə Yeesu a zəmə da tsarə ηga ənjitsa, wata təya ləgwa ama lyawarənaakii, əŋki tii, “Mi saŋə dīi cii kəya zəmə da ənji luu tsəka da i hara ma'waslyakə ənja?”

17 Makə fii Yeesu sətə bii tii, əŋki ci ka tii, “Pooshi mandandanə ənji ka alə kuzəka, see ənji bwanea. Ma shi nyi aasəkə duu-niya, ka 'waa'wanə tə ma'waslyakə ənji aabiiki,

əntaa kaa nya 'wa tə ənjitə ca slənə uushi də rəgwakii.”

Ləgwanə agyanə suumaya
(*Mat. 9.14-17; Luka 5.33-39*)

¹⁸ Ma ka əndə'i uusəra, lyawarənə nga Yoohana da i Farisanyinə, təya dfa suumaya. Hara ənjə a shi aabii Yeesu, əŋki tii, “Mi sanə dfi ci lyawarənə nga Yoohana tii da Farisanyinə a dfa suumaya, amma ma lyawarənaaku, pooshi tii agi dfa?”

¹⁹ Yeesu a ənigi ka tii də wabənə agyanə naakii nə, əŋki ci, “Yaci tə'i guviinə nga dagwa madfanə ətə bii ci ka tii da məhuraakəya, madfa kə gi tii ka luu madfanəkəya, ka danə nə tii suumaya abiikii kwa? Pooshi. Maa ka hakii nə tii da i dagwa madfanə, pooshi tii ka mbeenə ka dfa suumaya.

²⁰ Amma kadə nə uusəra mbu'ya ətə nə ənjə a ŋgərəgi dagwa madfanə abitii, saa'ikii nə təya dfa suumaya.

²¹ “Pooshi əndə ka mbakə iirə kəjeerənə də kura kəjeerənə. Acii ka tsəəmətənə nə kurakii. Ca tsakə tsagi iirəkii palee ka ətə sha tsii.”

²² “Pooshi əndə əsə ka ciirə kura ma'i inaba aasəkə iirə mbuurə kuvə'unə. Madfa kə dfi ha'ə, ka taginə nə mbuurə kuvə'unəkii acii əbunə nga ma'i inaba. Ənjə a ətee ka ma'i inaba tii da mbuurə kuvə'unə patə. Kura ma'i inaba tii da kura mbuurə nə ndzaanə mbərə mbərə.”

*Ləgwanə agyanə *uusəra nga əpisəka*
(*Mat. 12.1-8; Luka 6.1-5*)

²³ Ma ka əndə'i uusəra, waatoo uusəra nga əpisəka, Yeesu a pitəgi tii da lyawarənaakii da səkərə nga aləkamaara. Wata lyawarənaakii a dzə də biiyiinə aləkamaara, təya tsəbə.

²⁴ Makə nee Farisanyinə ha'ə, əŋki tii ka Yeesu, “Ka mi ci lyawarənaaku a dfa sətə maviimə *bariya rəgwa nga dfanə uusəra nga əpisəka?”

²⁵⁻²⁶ Əŋki Yeesu ka tii, “Mashimə una janɡii sətə dfii *Dawuda kuna? Ma agi wanyiiətə nji Abiyata ka gawə nga limanyinə, makə nee Dawuda tə'i uushi dəbee ca upaa, kə dfii madəfənə tə tii da ənjaakii əsə, wata ca dəməgərə aasəkə *yi nga əntanəfə, ca nɡiragi burooditə dəkəpaa ənji ka əntanəfə. Ma ətsa, kə tanəgi ci bariya acii əntaa taa wu patə ca adə buroodita, see limanyinə tanə. Amma kə agi Dawuda buroodita. Ca vii ka ənjaakii əsə.”

²⁷ Yeesu a tsakə banə ka tii, əŋki ci, “Ma kii əntanəfə uusəra nga əpisəka, kaa əndə a shii nafaginə. Əntaa tə əndə kii ci kaa uusəra nga əpisəka a nafagi də ci.

²⁸ Acii ha'a, ma nyi *Uuzənə nga ənda, taa uusəra nga əpisəkə maa, nyi nə Slandanəkii.”

3

*Əndə mantə ciinə
(Mat. 12.9-14; Luka 6.6-11)*

2:23 2.23 Dzək. 23.25-26. **2:24 2.24** Shig. 20.8-10. **2:25-26 2.25-26** 1 Sam. 21.2-7; 22.20; Leew. 24.5-9. **2:27 2.27** Dzək. 5.14. **2:27 2.27-28** Mat. 12.1-14; Luka 13.10-17; 14.1-6; Yooh. 5.1-18; 7.21-24; 9.1-16.

¹ Ma ka əndə'i *uusəra nga əpisəka, kə ənyi Yeesu aasəkə kuvə də'wa. Tə'i əndə mantə ciinə davə.

² Ma davə əsa, tə'i hara ənji ca alə sə nga idəpaanə ashi Yeesu, kaa təya kərə tə ci aakəŋwacii gəŋwanə. Wata təya kanətsaa ka ci ginə, kaa təya nee mbu'u ka mbədfəpaanə nə ci də əndətə uusəra nga əpisəka.

³ Yeesu a ba ka əndə mantə ciita, "Madətə, kəŋaanə."

⁴ Wata əŋki ci ka tii, "Iitə sanə vii bariya gaamə kaamə rəgwa nga dfa? Nga dfa nga'əənə uusəra nga əpisəkə saanii, anii nga dfa bwaya bwayaana? Nga mbədfəpaanə də əndə saanii, anii nga bələginə tə ca?" Amma kə zavə tii kəda'ə, pooshi tii shii sə nga jikənə ka ci.

⁵ Kə bəzhi səkə nga Yeesu, acii təkuree tii ka nəhə təgunuunə, ca tsaamə tə tii, əŋki ci ka əndə mantə ciita, "Tədfapaa ciinəku." Wata ca tədfapaa ciinəkii, ca ənəgərə makə nga ŋukə.

⁶ Makə nee *Farisanyinə ha'ə, wata pii təya palə aabii ənji nga *Hirudusə, təya dzə ka dfa mətərəkinə nga bələginə tə Yeesu.

Danjkana ama uunəva

⁷ Wata Yeesu a madə tii da lyawarənaakii, təya palə aama uunəvə nga Galili. Ənji lanə nyi'u tə tii. Hara ənji, ənji Galili nə tii, hara ənji əsə, kə shi tii daga anə hanyinə nga Yahudiya,

⁸ i asəkə vərənə nga Urusaliima, i anə hanyinə nga Idumaya, i atanəgi gəərə nga Urədunə, i asəkə vəranyinə nga Tiira da Sidoonə. Ənjitə

patə, aabii Yeesu shi tii, acii kə fii tii habara nga uushi'iitə cii kəya dfaada.

⁹ Makə nee Yeesu, wiitə ənji laŋə ka bilatənə tə ci, wata ca ba ka lyawarənaakii kaa təya alya ka ci kumbawala.

¹⁰ Acii kə fii ənji kə mbədfəpaa ci də ənji laŋə, ci dīi əncəhə ənji bwanea laŋə aabiikii, kaa təya dəba'ətə tə ci.

¹¹ Madfa nee ənji ginaaji ka ci, təya kulagi akəŋwaciikii, təya ka vurənə, əŋki tii, “Hə nə *Uuzənə nga Əntəŋfə.”

¹² Wata Yeesu a wazə ka tii də ngeerənə, əŋki ci, “Goonə bagi taa wu nə nyi.”

*Tadə *lyawarənə nga Yeesu pu'u aji bəra'i
(Mat. 10.1-4; Luka 6.12-16)*

¹³ Ma daba'əkii, Yeesu a madə, ca ndərə aanə giŋwa. Ca 'wa tə ənjitə mwayi ci, kaa təya shi aabiikii.

¹⁴ Ca tadə ənji pu'u aji bəra'i ahadatii, əŋki ci ka tii, “Ma ta'i nyi tuunə, kaama ndzaanə ka hakii, nya sləkee koonə ka da waaza.

¹⁵ Nya vii koonə baawəda nga mbədfəpaanə də ənji ginaajinyinə.”

¹⁶ Wiinə ləmə nga ənjitə ta'i ci: Simoonə ətə ikə ci ka ci əndə'i ləmə Piita;

¹⁷ Yakubu da Yoohana, manjeevənə nga Zabadiya; kə ikə ci ka tii ləmə “Buwənərəgəsə,” waatoo makə bana, “Ənjitə pii pii bəzənə səkətii, makə dzanə nga vəna”,

3:11 3.11 1.24; 5.7; Mat. 8.29; Luka 4.34,41; 8.28. **3:12 3.12**
1.34; Luka 4.41. **3:16 3.16-19** Slənə 1.13; Yooh. 1.40-44.

18 i Andərawəsə, i Filibusə, i Barətalamawusə, i Mata, i Tooma, i Yakubu uuzənə nga Haləfa, i Tadawusə, i Simoonə əndə moo dimwaanə ka hanyinaakii,

19 ba'a Yahuda Isəkariyootə. Ma uudəpaa ba'a, ci vii tə Yeesu aacii ənja.

Bərapaanə nga ənji tə slənə nga Malaaba Ma'yanə

(Mat. 12.22-31; Luka 11.14-23)

20 Ma daaba'əkii, Yeesu a madə, ca palə saakii aasii. Wata danjkana a nə'uunə tə ci, təya dzatə də nə abiikii. Taa zəmə maa, pooshi i Yeesu upaa saa'i nga zəmənə, acii lanə nə ənji ka şanə.

21 Hara ənjə a dzə də pədənə tə ci, ənki tii, "Ma əndətsa, pooshi ma'ə hanjkalaakii ka hakii." Makə fii ndzəkəŋushi'inəkii ha'ə, wata təya da aniya nga dzənə ka kəşaginə tə ci ahada danjkana.

22 Ma malimiitə shi də Urusaliima natii, kə bii tii, "Ma ca, Byaləzabulə ngərəgi hanjkalaakii, waatoo nwanjwə nga ginaajinyinə, ci ca vii ka ci baawəda nga lyaakagi ginaajinyinə."

23 Wata Yeesu a 'wa tə tii aabiikii, ca wabə ka tii də misaali, ənki ci, "Iitiitə mbeenə *Seetanə ka lyaakagi naakii nə şanə?"

24 Madə kə təkəgi nwanjuunə rənjwə bəra'i putə nga mabizhinə, pooshi nwanjuunəkii ka ta'avənə.

25 Madə kə təkəgi yi rənjwə bəra'i putə nga mabizhinə, pooshi yikii ka ta'avənə.

²⁶ Ha'ə əsə, mada kə təki ηwanjuunə ηga Seetanə bəra'i, pooshi ηwanjuunəkii ka ta'avənə ca uudəgi.

²⁷ “Pooshi əndə ca dzəgərə aasii aa ha mandalə əndə, ca fə'yagi uushi'inaakii patə, madaamə ci kə anəgi mandalə əndəkii zəku'i, taabu'u fə'yaginəkii uushi'inə.

²⁸ “Tantanyinə cii kya ba koonə, taa ηgutə tsarə ηga 'waslyakəənə patə dīi ənda, taa bərapaanə bərapaa ci tə Əntanfə əsə, ka tifyaginə nə Əntanfə ka ci 'waslyakəənaakii.

²⁹ Amma taa wu patə ca bərapaa tə Malaaba Ma'yanə, pooshi Əntanfə ka tifyagi ka ci 'waslyakəənaakii, ka ndzaanə nə 'waslyakəənaakii anəkii ka ca'ə ndəjwə ndəjwə.”

³⁰ Ma wabi Yeesu ha'ə makə ətsa, acii pə'i ənji tə ci oo'i, “Tə'i ginaaji ashikii.”

*I məci Yeesu da ndzəkəjushi'inəkii
(Mat. 12.46-50; Luka 8.19-21)*

³¹ Wata i məci Yeesu da ndzəkəjushi'inəkii a mbu'u aahatə aasii, təya kənaanə a uura mayi, təya sləkee ka 'wanə tə ci.

³² Lanə dərəva nə ənji dasə dasə abiikii. Wata əŋki tii ka ci, “Watiitə i muu tii da ndzəkəjushi'inəku agyə ka 'wanə tə hə.”

³³ Makə fii ci ha'ə, wata ca jikə ka tii, əŋki ci, “I wu sanə nə i yaayi da ndzəkəjushi'inəkya?”

³⁴ Ca tsaamə tə ənjitə abiikii, əŋki ci, “Watiinə i yaayi da ndzəkəjushi'inəki.

³⁵ Tada wu patə ca slənətə sətə ci Əntanfø a moo, ci nə ndzəkəñunəki, da cikəñunəki da yaayi.”

4

Misaali də əndə giirə slikərənə (*Mat. 13.1-9; Luka 8.4-8*)

¹ Ma daba'əkii, kə ənyi Yeesu ka dzəgunənə ka ənji ama uunəvə ŋga Galili. Ma saa'ikii, kə dzii ənji də nə lañə abiiikii. Wata ca ndərəvə aasəkə kumbawalə, ca ndzaanə. Ma danjana natii, təya kəñaanə anə ndəra.

² Kə slənyi ci də misaalinyinə ka dzəgunə ka tii uushi'inə lañə. Kə wabi ci ka tii, əñki ci,

³ “Fatəmə kaa nya ba koonə. Tə'i əndə gi aasəkə rə ka giirə slikərənə.

⁴ Ma ca giirə slikərənəkii, tə'i harakii kwaalii ahada rəgwa, əginyinə a shi, təya dəmətə.

⁵ Harakii a kwaala ama pasla hatə dii hanyinə gi'u anəkii. Slikərənəkii a givagi pii pii acii wata lyavərəvərə nə hanyinə anə faara.

⁶ Makə cifə uusəra, wata magiva slikərənəkii a naa'ugi saakii acii pooshi slərəginəkii tahu tahu bahə sha ma'inə, ca huurəgi saakii.

⁷ Hara slikərənəkii a kwaala aagi dəha. Makə giva slikərənəkii, dəhəkii a pa'əənə ka ci, pooshi rəgwa ŋga gərənə. Də ha'ə dii, paa ci əji hi'wa.

⁸ Amma, ma hara slikərənəkii, kə kwaalii tii anə ŋunyi hanyinə, kə gyaavagi tii, təya gərə dagwakii, təya vii ŋunyi cifanə. Harakii makkə

pu'unə makkə pu'unə, harakii kuwa pu'unə kuwa pu'unə, harakii əsə, gya'ə gya'ə.”

⁹ Yeesu a uudəpaa, əŋki ci, “Ma əndətə da liminə ŋga fanə, wa ca fa.”

Ka mi də misaali?

(Mat. 13.10-23; Luka 8.9-15)

¹⁰ Makə ənəgi Yeesu daanəkii, wata hara ənji tii da lyawarənaakii pu'u aji bəra'i a shi aabiikii, təya ləgwa amakii kaa ca paaratəgi ka tii də misaalinyiita.

¹¹ Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, “Ma una, koonə vii Əntanfə rəgwa ŋga shii ma'umbee uushi ŋga ŋwanuunaakii. Amma ma hara ənja, see maa d̄ii ənji ka tii misaalinyinə,

¹² kaa təya tsaamə də ginə, amma paa tii ka neenə; kaa təya kapaa liminətii ka fanə əsə, amma paa tii ka paaratəginə. Acii maci madamətii ha'ə, kad̄a kə zhi'wagi tii aabii Əntanfə, ca tifyagi ka tii 'waslyakəənatii.”

Dzəgunətənə ŋga Yeesu tə misaali ŋga əndə giirə slikərənə

¹³ Wata ca ləgwa amatii, əŋki ci, “Pooshi unə paaratəgi də misaalitə kuna? Aa iitiitə daa nuuna paaratəgi də hara misaalinyina?

¹⁴ Ma əndə giirə slikərəətsa, wabənə ŋga Əntanfə cii kəya giirə.

¹⁵ Ma slikərəətə kwaalii ahada rəgwa, tii nə ənjitə ca fa wabənə ŋga Əntanfə. Makə fii tii, wata *Seetanə a shi pii pii, ca d̄əməgi wabəətə giirə ənji a ədzəmətii.

¹⁶ Ma hara ənji əsə, makə slikərəətə kwaalii ama pasla nə tii. Makə fi tii wabənə nga Əntanfə, pii pii luuvə tii də moodasəka.

¹⁷ Amma pooshi wabənəkii əji slərəginə a ədzəmətii bahə sə'watə uushi'inə nga uundzə saa'i. Acii ha'ə, mada kə lii ngəra'wə da cibə tə tii putə nga wabənə nga Əntanfə, pii wata təya bwasee.

¹⁸ Ma hara ənji əsə, makə slikərəətə kwaalii aagi dəhə nə tii. Tii nə ənjitə ca fa wabənə nga Əntanfə,

¹⁹ amma putə nga buurə uushi'inə nga *du-uniya, da uudə gəna, da hara suuna kama kama, kə saawagi wabənəkii a ədzəmətii, pooshi nafakii.

²⁰ Ma hara ənji əsə, makə slikərəətə kwaalii anə nunyi hanyinə nə tii. Təya fa wabənə nga Əntanfə, təya luuvə, təya ndzaanə makə slikərəətə ca vii nunyi cifanə, harakii makkə pu'unə makkə pu'unə, harakii kuwa pu'unə kuwa pu'unə, harakii əsə, gya'ə gya'ə.”

Misaali nga garəkuwa

(Luka 8.16-18)

²¹ Əŋki Yeesu ka tii, “Ya saŋa, ka kiranə nə ənji garəkuwa ka dəsłəginə də kəŋwə taa ka kagərənə aatsa ədərə kwa? Əntaa ka madzəgamə ha dzakəpaanə ənja?

²² Taa mi patə dfii ma'umbeekii, kadə na shigi aa babara. Taa mi patə mashiimə ənja, kadə na shigi aa babara əsə.

²³ Ma əndətə da liminə ŋga fanə, wa ca fa.”

²⁴ Əŋki ci ka tii əsə, “Kavəmə nuunə ŋga'ə ka paaratəgi də sətə cuuna fa. Acii taa mi patə cuuna kavə nuunə ka paaratəginə, ha'ə nə Əntanƒə a tsakə paaratəginə koonə, ca palee ka noonə də laŋənə.

²⁵ Acii ma əndətə da i uushi aciikii, ka ci tsakənə ənji viinə. Amma ma əndətə dīi naakii gi'u, taa gi'ukii maa, ka luuginə nə ənji aciikii.”

Misaali də dəvənə ŋga slikerənə

²⁶ Əŋki Yeesu əsə, “Ma *ŋwanjuunə ŋga Əntanƒə, kə ndzaa ci makə əndətə ca dzə, ca giirəgi slikerənə asəkə raakii,

²⁷ ca ənya aasii, ca baanə, ca madətə deerənə, ca ka uusəra ka gəranə, acii paa ci da baawəda ŋga dəvətənə taa gərətə slikerənəkii. Ha'ə givaginə slikerənəkii, ca gərəgi. Mashiimə ci taa iitiitə girə ci.

²⁸ Hanyinə tii da slikerənə dīi slənatii, slikerənə a givagi, ca da ba, ca gərə, ca pukə, ca əji hi'wa.

²⁹ Mada mbu'ya cifanə, ka dzənə nə slandakii ka əburənə, acii kə ugi nanə.”

Misaali də manshidəfə slikerənə (Mat. 13.31-32; Luka 13.18-19)

³⁰ Əŋki Yeesu əsə, “Takwa a dzəgunətə nyi koonə ndzaanə ŋga ŋwanjuunə ŋga Əntanƒə, nya da koonə misaali agyanəkii.

31 Ma ηwanjuunə nga Əntanfø, kə ndzaa ci makə hi'u iza.* Hi'ukii palee də ənshidəfənə agi ənfuginə patə asəkə duuniya.

32 Madə ləgii ənji, ca dəvə, ca gərə, ca dəgi ka dandza ka şanə, ca kaala ciinə madiigərəkii, əginyinə a shi ka baladzanəkii, təya də kuvə davə.”

33 Də hara misaalinyinə lanə makə ətsə jigunyi Yeesu ka ənji wabənə nga Əntanfø. Kə jigunyi ci ka tii bahə makə sətə dəbee təya paaratəgi.

34 Wabənə nga Yeesu patə ka tii, see də misaali. Amma makə ənəgi ci daanəkii da lyawarənaakii, kə paaratəgi ci ka tii nga'ə tə misaalinyiitə daadii ci.

*Dədəkənə nga mandalə məfa
(Mat. 8.23-27; Luka 8.22-25)*

35 Ma uusərakii dakədəwanə, əŋki Yeesu ka lyawarənaakii, “Tanəgyaamə aatanəgi uunəva.”

36 Wata təya bwasee ka danjana davə, təya ndərəvə aabiikii aasəkə kumbawala, təya palə. Tə'i hara kumbawalənyinə davə əsə.

37 Wata mandalə məfə a ndzanə kyanə anə uunəva də ngeerənə, ma'inə a ndzanə dəgənə ashii kumbawala, ca na aasəkə kumbawala.

38 Amma ma Yeesu, pərəbə nə ci saakii ka ηunyinə asəkə gazha-gazhanə nga kumbawalə, ca dəkəvə nəkii agyanə ha nga ka na. Wata lyawarənaakii a madəe ka ci, əŋki tii, “Maləma, taa kə məkyaamə, pooshi haalaaku kwa?”

* **4:31 4.31** Hi'ukii palee də ənshidəfənə anə hanyinə nga Gudə. Amma ma wabənə nga Yeesu, agyanə əndə'i slikərənə pamə anə hanyinə nga Isərayiila wabi ci. **4:32 4.32** Əzaki. 17.23.

³⁹ Wata Yeesu a vədəhə, ca la nguruunə ka məda, ca wabə ka ma'inə, əŋki ci, “Ndzaawə kəda'ə.” Pii wata mədətə a dədəkə, ma'inə a ndzaa kəda'ə əsə.

⁴⁰ Əŋki ci ka lyawarənaakii, “Aci mi ngwalyuunə ha'ə kwa? Dəŋə əndzə'i kunə pooshi unə vii ka nyi gooŋga?”

⁴¹ Wata ngwalənə a kəsəgi tə tii ka şaŋə, təya wabə ahadatii, əŋki tii, “Wu şaŋə nə əndəna? Taa mədə da uunəvə maa, agi fanə nə tii tə ci.”

5

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də əndə ginaaja (Mat. 8.28-34; Luka 8.26-39)

¹ Wata i Yeesu a mbu'u aanə hanyinə ŋga Gyarəgasinə atanəgi uunəva.

² Jiməgərənə ŋga Yeesu asəkə kumbawala, wata waatsə əndə ginaaja şigi ahada gu'u ənja, ca şhi aabiikii.

³ Ma əndətsa, ahada gu'u ənji ndzaanəkii. Pooshi əndə mbee ka gwaləpaanə tə ci ma'ə, taa də mahyakahyaka'a.

⁴ Taa guci anyi ənji tə ci ka ciinəkii da i ka sədəkii də mahyakahyaka'a, ha'ə nə ci ka ŋgəəsləginə, pooshi əndə mbee ka kəsəpaanə tə ci.

⁵ Vədə da uusəra, ahada gu'u ənji da i anə giŋunyinə ndzaanəkii ka kaala vurənə da i ka ŋgəəndzə şishinəkii də faariinə.

⁶ Makə nee əndə ginaajitə ka Yeesu ci ma'a dzadə, ca huyipaa, ca gərə'upaa akəŋwaciikii.

7 Ca ɲgɔree ka uuraakii dɔ ɲgeerɔnɔ, ɔŋki ci, “Yeesu, Uuzɔnɔ ɲga ɔntanɲɔ ɔndɔ mɔghɔrɔvɔnɔ, mi cii kwa alɔ ashiki kwa? Kɔ kɔdii nyi aciiku akɔɲwacii ɔntanɲɔ, unee ka nyi. Ga ha cibɔ dɔ nyi.”

8 Ma bii ci ha'ɔ ka Yeesu, acii bii Yeesu ka ginaajita, “Shigi ashi ɔndɔtsa, ginaajina.”

9 Wata Yeesu a lɔgwa amakii, “Iitɔ nɔ lɔmɔkwa?” ɔŋki ɔndɔ ginaajita “Ma lɔmɔkya, Bɔzɔkii, acii laɲɔ niinɔ.”

10 Wata ca dza ciinɔ ka Yeesu, ɔŋki ci, “Tuutɔta'ɔ, ga ha sɔbagi tɔ ginaajinyiinɔ ashiki anɔ hanyiina.”

11 Ma dava, tɔ'i gɔranɔ ɲga dagɔliinɔ ca alɔ zɔmatii ashi d'ɔɲgɔra.

12 Wata ginaajinyiitɔ a kɔdii acii Yeesu, ɔŋki tii, “Kapaa tiinɔ keena dzɔgɔrɔ aashi dagɔliitsa.”

13 Kɔ luuvɔ Yeesu ka tii. Wata ginaajinyiitɔ a shigi ashi ɔndɔta, tɔya palɔ, tɔya dzɔgɔrɔ aashi dagɔliita. Ma dagɔliita, ka d'anɔ nɔ laɲɔnatii dɔbu'u bɔra'i. Wata tɔya hwayagɔrɔ, tɔya kwaalagɔrɔ patɔ aagi ma'inɔ, tɔya zagi dza'ɔ.

14 Wata magɔriinɔ a huyi, tɔya kɔrɔ makii aasɔkɔ vɔranɔ da anɔ hanyinɔkii patɔ. Wata ɔɲjɔ a shi ka tsaamɔ sɔtɔ dɔii.

15 Makɔ mbu'i tii aabii Yeesu, ma tɔya nee, waatsɔ ɔndɔtɔ sha nji da i ginaajinyinɔ anɔkii. Dasɔ nɔ ci da i kɔjeerɔnɔ ashikii. Kɔ ɔnya hanɲalaakii. Makɔ nee ɔɲjitɔ shi ha'a, wata tɔya ɲgwalɔgi.

16 Ma ənjitə nee də ginətii ka sətə dīi Yeesu, wata təya ba ka ənjitə shi daba'ə tə sətə dīi tə əndə ginaajita, da i sətə dīi tə dagəliinə.

17 Wata təya gwanə ka kədiinə acii Yeesu kaa ca dzəgi ka tii anə hanyinatii.

18 Ma ətsə Yeesu a ndərəvə aasəkə kumbawala, wata əndətə sha nji da i ginaajinyiitə anəkii a kədii aciikii kaa ca dzə atsakii.

19 Amma pooshi Yeesu luuvə ka ci. Əŋki ci ka ci, “Ənuu saaku aasii, ha ba ka ənji goonə tə patənə ŋga sətə dīi Slandanəku ka putaaku, da makə sətə nee ci ka təgunuunaaku.”

20 Wata əndətə a palə də baabanə anə hanyinə ŋga Dikapooli* tə sətə dīi Yeesu ka putaakii. Patənə ŋga ənjitə fii əsə, kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə.

Uuzənə ŋga Jayirusə ba'a miitə təbətə kəjeerənə ŋga Yeesu

(Mat. 9.18-26; Luka 8.40-56)

21 Makə ənyi Yeesu ka tanəginə aatanəgi asəkə kumbawala, kə shi danjana aabiikii gatə aama uunəva.

22 Tə'i əndə'i əndə ətə dīi ləməkii Jayirusə. Ma ca, gawə nə ci asəkə *kuvə də'wa. Makə nee ci ka Yeesu, wata ca dzə, ca gərə'waanə akəŋwaciikii.

23 Ca dza ka ci ciinə, əŋki ci, “Tə'i uuzənaaki, gwakə nə ki, də ma də ma nə ki. Tuutəta'ə, nda duu ka kavə ciinəku aqyanətə, kaa kya mbədfə.”

* 5:20 5.20 Ma Dikapooli, makə bana, Vəranyinə pu'u.

24 Wata Yeesu a madətə tii da Jayirusə ka dzənə aa hakii. Ənjə a dzə laṅə atsatii də dzaadzashinə.

25 Tə'i əndə'i minə cibee bwanea ka ki. Fəzə pu'u aji bəra'i nə ki ka uushi'inə.

26 Kə cibə ki laṅə acii ənji kuzhikinə. Kə zagi ki də gənətə patə əsə kaa kya mbədə, amma pooshi ki mbə'i. See tsakənə nə bərəhənə aakəṅwa aakəṅwa.

27 Makə fii ki habara ṅga Yeesu, wata kya əntsahətə daba'əkii ahada danjkana, kya təbətə kəjeerənaakii.

28 Kya dzə də hiimanə tuu'inə, "Mada kə təbətə nyi taa wata kəjeerənaakii, ka mbədənə nə nyi."

29 Ureenatə ka kəjeerənaakii, wata uushi'iitə a ifəgi mbya'ə ashitə. Kə fii ki ashitə oo'ya, kə mbə'i ki acii bərəhəətə nja dfa tə ki.

30 Pii kə shii Yeesu oo'i, tə'i baawəda shigi ashikii, wata ca zə'ugi agi ənja. Əṅki ci, "Wu daa uree ka kəjeerənaakya?"

31 Əṅki lyawarənaakii ka ci, "Kə nee hə laṅə dzii ənji də nə anəku. Ka mi cii kwa ləgwa əndətə uree ka ha?"

32 Amma wata Yeesu a zə'ugi ka tsaamə əndətə dʒii ha'ə.

33 Ma miita, kə shii ki sətə dʒii tə ki. Wata kya shi aabii Yeesu də ṅgwalənə. Shishinətə a dzə də udzənə. Kya gərə'waanə akəṅwaciikii. Kya ba ka ci gooṅga ṅga sətə dʒii.

34 Əŋki ci ka ki, “Uuzənaakya, kə mbə'i hə putə ŋga gi'inaaku tə nyi. Duu agi jamənə. Ka ndzaanə nə hə jamə.”

35 Ma Yeesu ma'ə agi wabənə, wata hara ənjə a shi asii a ha Jayirusə, əŋki tii ka ci, “Kə uudee uuzəətə ka na. Ka mi cii kwa ənvutə tə maləmə ma'a?”

36 Amma pooshi Yeesu kavə nəkii ka sətə bii tii. Wata əŋki ci ka Jayirusə, “Ga ha ŋgwələ, vii gooŋga ka Əntaŋfə kə uugi.”

37 Ma təya dzə də palənə, paa ci luuvə kaa hara ənjə a nə'u tə ci madaamə i Piita, da Yakubu, da Yoohana ndzəkəŋuci Yakubu.

38 Makə mbu'i tii aasii aa ha Jayirusə, ma Yeesu a nee, wiitə ənji ka kaala vurənə, təya tuu, təya ŋgəərə ma.

39 Wata ca dzəgərə aasii, əŋki ci, “Ka mi cuuna wazə ha'ə kwa? Ka mi cuuna tuwa? Ma uuzəətsa, əntaa əntənə əŋki ki, amma ŋunyinə cifə ki.”

40 Wata təya ŋusəgi tə ci. Yeesu a səbagi tə tii patə aa uura mayi, ca 'wa tə i dii da məci uuzəətə ba'a ənjitə gi atsakii, təya dəməgərə aabii mantə uuzəəta.

41 Ca kəsətə tə uuzəətə ka ciinə, əŋki ci ka ki də uuratii, “Talita kumi,” makə banə, “Uncitə mina, madətə bii nyi ka hə.”

42 Wata hatsə kya madətə, kya wiigi'i gatə. Ma uuzəətsa, pu'u aji bəra'i nə fəzatə. Makə dii sətə ha'a, wata kə dii ka ənji ka sə ŋga hurəshishinə ka şaŋə.

⁴³ Yeesu a da ka tii bariya, əŋki ci, “Goonə ba habarakii şaŋə ka ənda.” Ca ba ka tii, wa təya vii ka ki zəma.

6

Kaareenə ka Yeesu də Nazaratu (Mat. 13.53-58; Luka 4.16-30)

¹ Ma daba'əkii, wata Yeesu a madə gatə, ca palə aa hakii aa vərə, hatə girə ci davə. Lyawarənaakii a dzə atsakii.

² Makə mbu'ya *uusəra ŋga əpisəka, Yeesu a dzə aasəkə *kuvə də'wa ka dzəgunənə ka ənja. Makə fii ənji dzəgunənaakii, kə dīi ka ənji laŋə ka sə ŋga hurəshishinə, əŋki tii, “Da saŋə upaa əndətsə shiinə ha'a? Wu dzəgunətə ka ca? Iitiitə mbee ci ka da sə ŋga hurəshishinə ha'ə kwa?”

³ Əntaa əndə gwaa'a ənfuginə nə ca? Əntaa Mariyaama nə məcə? Əntaa i Yakubu da Yoosi da Yahuda da Simoonə nə ndzəkəŋushi'inəkəya? Əntaa ganə ahadaamə nə cikəŋushi'inəkəya?” Wata təya kaaree ka ci.

⁴ Yeesu a ba ka tii, “Ma *anabi, taa ka ŋgutə vərənə gi ci patə, ka upaanə nə ci məghərəvənə. Amma ma gakii də vərə, da ahada duuraakii da ənji yaakii, paa ci ka upaa məghərəvənə.”

⁵ Ci dīi ma dava, pooshi Yeesu upaa rəgwa ŋga da sə ŋga hurəshishinə laŋə. Wata ənji bərəhənə gi'u tanə kaalavə ci ciinə aanətii, ca mbədəpaa də tii.

⁶ Kə dīi ka Yeesu ka sə ŋga hurəshishinə ka shaŋə nə ghatə vii goŋgatii ka ci.

Sləkeenə ŋga Yeesu ka lyawarənaakii ka waazanə

(Mat. 10.5-15; Luka 9.1-6)

Ma daba'əkii, Yeesu a madə, ca palə ka vəranyiitə kədəhə kədəhə. Ca dzə də dzəgunənə ka ənja.

⁷ Wata ca 'waa'watə tə lyawarənaakii pu'u aji bəra'i aabiikii kaa ca sləkee ka tii bəra'i bəra'i. Ca vii ka tii baawəfa ŋga lyaakagi də ginaajinyinə.

⁸ Ca da ka tii bariya, əŋki ci, "Goona ŋgərə taa mi ka dzəginə, taa zəma, taa mbuura, taa kwaba a lipoonə. Ŋgərəmə zala kə uugi.

⁹ Ŋgamə bibinə, amma goona ŋgərəənə əndə'i kəjeerənə."

¹⁰ Əŋki ci əsə, "Maa kə gyuunə aasəkə əndə'i vəranə, ndzaamə ga ənjitə liwu tuunə aahatii aasii, dəŋə ka saa'itə nuunə madə gatə.

¹¹ Madə kə gyuunə ka hatə pooshi ənji liwu tuunə, təya təkuree ka fa wabənə goonə, gwa'agimə bərəbərə ŋga vəraatsə asəduunə, una dzə sə goonə. Ci na baarii ka tii oo'i, madamə tii ŋga'ə."

¹² Wata lyawarənaakii a madə, təya palə, təya dzə də waazanə, əŋki tii: wa ənjə a baanə ka Əntanfə.

¹³ Təya dzə də lyaakagi ginaajinyinə laŋə aşi ənja. Təya naahəvə maarə anə ənji bərəhənə laŋə, ənjə a upaa mbəfənə.

*Əntənə nğa Yoohana əndə dā bapətisəma
(Mat. 14.1-12; Luka 9.7-9)*

¹⁴ Kə fii nğanwə *Hirudusə habara nğa Yeesu, makə dīi ci kə uugi ənji fa ləmə nğa Yeesu taa dama patə. Uu'i hara ənja, "Ma Yeesu, ci nə Yoohana əndə dā bapətisəma. Kə ma'i ci agi maməətə ənja. Ci nee unə upaa ci baawəda nğa dāada sə nğa hurəshishinə ha'ə."

¹⁵ Hara ənjə a ba, "Ci nə anabi *Iliya." Uu'i hara ənji əsa, "Anabi nə ci makə anabinyiitə nji nğa nükə."

¹⁶ Makə fii nğanwə Hirudusə ha'a, ənki ci, "Ma əndətsa, ci nə Yoohana əndə dā bapətisəma. Kə shi nya lagi nəkii, amma waatə sə kə ənyagi."

¹⁷ Ma bii ci ha'ə, acii kə shi ca bii ka ənjə a kəsə tə Yoohana, ənjə a anəgi, ənjə a pa'əgi a furəshina. Ma dīi ci ha'ə, putə nğa Hiroodiya, minə nğa ndzəkənuçi, waatoo Filibusə. Ma miita, kə nğərəma Hirudusə tə ki kaa kya ndzaa ka minaakii.

¹⁸ Amma kə bii Yoohana ka ci oo'i, "Madəbeemə ha nğərə minə nğa ndzəkənuçi ci ma'ə ka əpinə şanjə."

¹⁹ Acii ha'ə pooshi Hiroodiya ka moo neenə ka Yoohana. Nğa'ə də ki nə sətə ca bələgi tə ci. Amma pooshi rəgwa.

²⁰ Acii ma Hirudusə, kə shii ci əndə goonğa nə Yoohana, malaabakii nə ci. Ci dīi cii kəya nğwalə, paa ci ka moo sətə ca təbətə tə Yoohana. Taa guçi patə cii kəya fa wabənə ama Yoohana,

wata ədzəməkii a lədfə ka şaŋə. Patə da ha'a, ŋga'ə ka ci nə fa wabənaakii.

²¹ Amma ma ka əndə'i saa'ya, kə upaa Hi-roodiya rəgwa ŋga bələnə tə Yoohana. Waatoo makə mbu'ya kumənə ŋga uuseratə pwayi ənji tə Hirudusə, ca dfa əndzanə ŋga kumənəkii. Ca 'wa tə meemiitə atsakii, da gayi soojiinaakii, da madiigərə ənjitə anə hanyinə ŋga Galili patə.

²² Makə ndzaa tii, uuzənə ŋga Hiroodiya uncitə minəkii a dəməgərə, kya udzə. Kə dii ŋga'ə ka Hirudusə tii da ənjitə davə patə. Wata əŋki Hirudusə ka ki, “Mi cii kwa uudfə kaa nya vii ka ha? Ka viinə nə nyi ka hə sətə cii kwa uudfə patə.”

²³ Ca jidfə ka ki, əŋki ci, “Ka viinə nə nyi ka hə taa mi bii hə patə, taa reeta ŋga ŋwanjuunaaki.”

²⁴ Wata uncitə miitə a dzə aabii məci. Kya ləgwa amatə, əŋki ki, “Mi kədiinəkya?” Məci a ba ka ki, “Nə ŋga Yoohana əndə dfa bapətisəma kədiinəku.”

²⁵ Pii wata kya ənətə aabii ŋwanwa, kya ba ka ci, “Ŋga'ə ka nyi ha vii ka nyi nə ŋga Yoohana əndə dfa bapətisəma əndzə'i asəkə kəŋwa.”

²⁶ Makə fii Hirudusə ha'ə, kə zhimə tə ci asəkəkii ka şaŋə. Amma makə dii ci kə ji'i ci akəŋwacii ənjitə davə patə, paa ci mwayi əbipaa jidfəkii.

²⁷ Wata pii ca sləkee ka sooja kaa ca dzə aa furəşhina ka lyagi nə ŋga Yoohana, ca kira ka ci. Soojatə a dzə, ca lyagi,

²⁸ ca kavə asəkə kəŋwa, ca kira ka uncitə miita. Wata kya luu, kya kərə ka mæci.

²⁹ Makə fii lyawarənə ŋga Yoohana haalakii, wata təya shi, təya ŋgərə waakii, təya ŋgədfəgi.

Adəvənə ŋga Yeesu ka ənji dəbu'u tufə

(Mat. 14.13-21; Luka 9.10-17; Yooh. 6.1-14)

³⁰ Ma ənjitə sləkee Yeesu ka tii ka waazanə, kə ənya tii aabiikii, təya ba ka ci patənə ŋga sətə dfii tii da sətə jigunyi tii ka ənja.

³¹ Əŋki ci ka tii, “Dzaamə səgaamə ka ndzaanə amə daanaamə ka hatə pooshi əndə davə, koonə əpisəka.” Ma bii ci ka tii ha'ə, acii ma hatə dfii tii davə, agi shiishinə nə ənji laŋə aabiikii, taa rəgwa ŋga adə zəma, paa tii ka upaanə.

³² Wata təya palə asəkə kumbawalə ka hatə pooshi əndə davə.

³³ Ma təya palə, ənji laŋə nee ka tii. Kə shii ənji tə tii əsə. Wata ənjə a ma'ya asəkə vəranyinə patə. Təya huyi də səfa. Ma taabu'u mbu'i Yeesu tii da lyawarənaakii, tii kə mbu'i ŋukə.

³⁴ Yeesu a jimagərə asəkə kumbawala. Makə nee ci ka dabaala laŋə, kə nyihə ci təgunuunatii, acii makə bagiinə yadə magərə ndzaa tii. Wata ca ndzaŋə dzəgunə ka tii uushi'inə laŋə.

³⁵ Ma ətsə kaa uusəra a kula, lyawarənə ŋga Yeesu a əntsahə aabiikii, əŋki tii ka ci, “Kə dfii kədəwanə, wiinə agi bilinə naamə ganə.

³⁶ Bawə ka ənjitsa, wa təya dzə ka dərə zəmə ka natii nə ga ənjitsə kədəhə taa asəkə vəranə.”

6:30 6.30 Luka 6.13; 10.17. **6:32 6.32-44** 8.1-10. **6:34 6.34** Irim. 10.21; Əzaki. 34.5; Zak. 10.2; Mat. 9.36; 14.14; 15.32; Mar. 8.2.

³⁷ Amma əŋki Yeesu ka tii, “Unə nə vii ka tii zəma.” Əŋki tii ka ci: “Madfamə inə kə gi ka ira buroodi ŋga kwaba gya'ə bəra'i, pooshi ka mbu'unə ka tii.”

³⁸ Yeesu a ləgwa ka tii, əŋki ci, “Moonə nə buroodi acii una? Dəmə ka tsaamətənə.” Makə tsaamətə tii, təya ba ka ci, “Tə'i buroodi tufə da hərəfinə bəra'i.”

³⁹ Wata Yeesu a ba ka tii, wa dabaala a ndzaanə tsəbukə tsəbukə agyanə kuzəna.

⁴⁰ Wata ənjə a ndzaanə tsəbukə tsəbukə. Hara ənji gya'ə gya'ə, hara ənji tufə pu'unə tufə pu'unə.

⁴¹ Yeesu a ŋgərə burooditə tufə da hərəfiitə bəra'i, ca madəe ka ginəkii aadəgyə, ca kuyirii tə Əntanfø. Ca baatsəpaa buroodita, ca vii ka lyawarənaakii kaa təya təkəpaa ka ənja. Ca təkəpaa ka tii hərəfiitə bəra'i əsə.

⁴² Ənji patə a zəmə, təya əburə.

⁴³ Ma daba'əkii, lyawarənaakii a tsəkətə burooditə da hərəfiitə mbədaanə, dəvə pu'u aji bəra'i.

⁴⁴ Ma ənjitə agi buroodita, dəbu'u tufə nə ŋguyirənə agitii.

*Wiinə ŋga Yeesu anə ma'inə
(Mat. 14.22-27; Yooh. 6.16-21)*

⁴⁵ Pii ma daba'əkii, Yeesu a ba ka lyawarənaakii, wa təya ndərəvə aasəkə kumbawala, təya takəŋwa ka ci aa tanəgi uunəva aasəkə vəranə ŋga Batəsayida, kaa ca ba ka dabaala a palə satii.

⁴⁶ Ma ənji agi palənə satii, ca ndərə aa giŋwə ka ɗa də'wa.

⁴⁷ Ma ətsə ha pətəpəta, dzadə ahada uunəvə nə kumbawalətə ɗii lyawarənaakii asəkəkii əsə. Ma ci naakii, ma'ə ci anə ndəra ci daanəkii.

⁴⁸ Wata ma ca nee, kə uugi gwazə kumbawalə ɗanə dzawə ka lyawarənaakii, acii ka rəgwatə ci təya dzə aa dəvə nə mədə ka əgyanə də ngeerənə. Ma ətsə ha wurə wurə kaa ca pukə, Yeesu a shi aabiitii də wiinə anə ma'inə. Makə kaa ca ələgi abitii,

⁴⁹⁻⁵⁰ wata kə nee tii ka ci ca wii anə ma'inə. Ma nə tii ka nəhənə, bərəhinə ca shi. Makə nee tii ka ci, kə ŋgwali tii ka shaŋə, təya kaala vurenə. Pii pii wata Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, “Baneemə ka moodəfuunə, nyi əna, goona ŋgwalə.”

⁵¹ Ca ndərəvə aasəkə kumbawalə aabiitii. Wata mədətə a dədəkə ha'ə. Kə ɗii ka tii ka sə ŋga hurəshishinə ka shaŋə.

⁵² Ma adəvənaakii ka ənji dəbu'u tufə, pooshi tii paaratəgi acii ndalə nə haŋkalatii.

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də ənji bwanea də Ginazarətə

(Mat. 14.34-36)

⁵³ Makə taŋəgi tii, təya mbu'u aanə hanyinə ŋga Ginazarətə, təya anəpaa kumbawalə dave ama uunəva.

⁵⁴ Jimagərənatii asəkə kumbawalə ha'ə, wata pii ənji vəraatə a paaratəgi oo'i, Yeesu ətsa.

⁵⁵ Təya gwanə ka huyinə ka kyaara ma bərəhə ənjatii taa dama patə anə hanyiita, təya kira tə

6:46 6.46 Luka 5.16. **6:48 6.48** Ayb. 9.8; Luka 24.28. **6:49-50 6.49** Luka 24.37. **6:51 6.51** 4.39. **6:52 6.52** 8.16-18; Mat. 16.7-9.

tii ka ci asəkə ədzə baanatii, taa da patə fii tii nə ci davə.

⁵⁶ Taa dama patə gi ci, taa aasəkə uundzə vəranə, taa aasəkə maduunə vəranə, ha'ə nə ənji ka kira ka ci ənji bwanea, təya banee ka tii asəkə luuma, təya kədii aciikii taa wata kəjeerənaakii, wa ənji bwanea a təbətə. Patənə nga ənjitə təbətə, kə mbə'i tii.

7

Alə'aada nga dzədzəshi'inə

(Mat. 15.1-9)

¹ Ma *Farisanyinə da hara maliminə nga *Yahudiinə ətə shi də Urusaliima, kə dzii tii də nə abii Yeesu.

² Ma təya nee, watiitə hara *lyawarənə nga Yeesu ka adənə yadə yibəgi ciinətii makə sətə bii alə'aada nga dzədzəshi'inətii.

³ Acii ma Farisanyinə da Yahudiinə patə, agi nə'unə nə tii alə'aada nga dzədzəshi'inə, pooshi tii ka adə zəmə yadə yibəgi ciinətii.

⁴ Taa tii kə shi a luuma maa, pooshi tii ka adənə, see mada yibəgi tii ciinətii zəku'i. Tə'i əsə hara alə'aadanyinə lanə ətə lii tii, ci təya nə'u, təya cakubə sə nga sa də uushi'inə, da uudiinə, da əbu nga əndzənə, da ha nga baanə makə ətə baarii alə'aadatii.

⁵ Makə nee Farisanyinə da maliminə ha'ə, wata təya ləgwa ama Yeesu, əŋki tii, "Acii mi sanə pooshi lyawarənaaku ka nə'u alə'aada nga

dzədzəshi'inaama? Wata adənə nə tii zəmə yadə yibəgi ciinə nii?"

⁶ Əŋki Yeesu ka tii, "Asee gooŋga wabi anabi Isaaya agyanuunə, unə ənə ca nə'u tə Əntaŋfə də moodəfə bəra'i. Kə nyaahə ci sətə bii Əntaŋfə oo'i:

Ma ənjitsa, amatii ci təya haŋətə tə nyi, amma ma ədzəmətii, dzadə da nyi ka shaŋə.

⁷ Zabə nə paslənətii tə nyi, acii ma alə'aadanyiitə ci təya dzəgunə ka ənja, banə ŋga əndə shiŋkinə, əntaa banaaki."

⁸ Yeesu a tsakə banə ka tii, əŋki ci, "Agi un-eeənə nuunə ka bariya ŋga Əntaŋfə, una nə'u alə'aadanyinə ŋga ənja.

⁹ "Ha'ə dīi kə upaa unə dabara ŋga kaa-reenə ka bariya ŋga Əntaŋfə, koonə nə'u alə'aadanyinə goonə.

¹⁰ Kə bii Muusa: Duunətə tə i duu da muu. Taa wu wabi bwaya uushi aashi dīi taa məci, wa ənjə a bələgi tə ci.

¹¹ Amma ma unə, agi dzəgunənə nuunə ka ənji oo'i, ma sətə dəbee əndə a vii ka dīi taa məci, mada bii ci ka tii, ma səna, 'Koorəbanə', makə banə: ŋga Əntaŋfə nə sətə,

¹² ma bii əndətə ha'ə, kə luuvuunə kaa ca bwasee ka tsakənə tə dīi da məci.

¹³ Də ha'ə bwasee unə ka wabənə ŋga Əntaŋfə, koonə dzəgunə alə'aadanyinə goonə. Tə'i hara uushi'inə laŋə makə ətsə əsə cuuna da."

*Uushi'iitə ca əjijinətə tə ənda
(Mat. 15.10-20)*

¹⁴ Wata Yeesu a 'waa'watə dabaala aabiikii, ca wabə ka tii, əŋki ci: “Fatəmə, unə patə, una paaratəgi də sənə cii kya ba koonə.

¹⁵ Pooshi səndə ca dzəgərə aasəkə əndə da makii bahə ajjinətə tə ci. Amma sətə ca shigi da makii ca ajjinətə tə ci. [

¹⁶ Ma əndətə da liminə ŋga fanə, wa ca fa.”]

¹⁷ Makə dzəgi Yeesu agi ənja, ca dzəgərə aasii. Lyawarənaakii a ləgwa amakii tadə mi ci misaalitsə a moo banə.

¹⁸ Əŋki Yeesu ka tii, “Patə da i unə kunə, pooshi unə paaratəgi oo'i, ma sətə ca dzəgərə da ma ənda, əntaa ci ca ajjinətə tə ca?

¹⁹ Acii maa kə zhimə əndə uushi, əntaa aa moodəfə nə ci ka dzənə, amma aa səkə nə ci ka dəmənə, ca gimagi.” (Wabənə ŋga Yeesu ha'ə, ca baarii oo'i, taa ŋgutə zəma, ŋga'ə ka adənə.)

²⁰ Uu'i Yeesu əsa, “Ma sətə ca shigi a moodəfə ənda, ci ca ajjinətə tə ci.

²¹ Acii a moodəfə əndə ci bwaya uushi a shigi, ca kavə tə ci ka də bwaya hiima, ca də badawaanə, ca hərə, ca bələ ənda,

²² ca aləhiinə, ca də bwaya suuna, ca də bwaya bwayaanə, ca gəpə ənja, ca də ajjinəənə, ca sərəhə, ca pəfə ənda, ca də usha'ushaanə, ca də dəkənə.

²³ Ma uushi'iitsə patə, a moodəfə əndə ca shigi, ca ajjinətə tə ənda.”

*Gi'inə ŋga məshipətə minə tə Yeesu
(Mat. 15.21-28)*

24 Ma daba'əkii, wata Yeesu a madə, ca dzə aanə hanyinə nga Tiira. Ca dzəgərə aasii aaha əndə'i ənda. Pooshi ci ka uufənə ənjə a shii oo'ya, gatə nə ci. Amma patə da ha'ə pooshi umbi.

25 Tə'i əndə'i minə, kə kəshi ginaaji tə uuzənətə uncitə minəkii. Makə fii ki habara nga Yeesu, pii wata kya shi, kya gərə'waanə akəŋwaciikii.

26 Ma kya, əntaa mitə Yahuda nə ki, amma mitə hanyinə nga Siroofinikiya. Wata kya kədii tə Yeesu kaa ca lyakagi ka uuzənətə ginaajita.

27 Əŋki Yeesu ka ki, “Taku ka manjeevənə a əburə zəku'i. Pooshi nga'ə nə ŋgərətə zəmə nga manjeevənə, ənjə a kagi ka ədiinə.”

28 Əŋki miita, “Ha'ə tanyi, 'ya'ə Daadə, amma taa ədiinə əsə, agi adənə nə tii murəmurinə nga zəmətə ca kwaalagi acii manjeevənə.”

29 Yeesu a ba ka ki, “Putə nga wabəətsaaku, duu saaku aasii. Kə dzəgi ginaaji ashii uuzənaaku.”

30 Wata miitə a ənə satə aasii. Ma kya dzə aasii, pərəbə nə uuzənətə. Kə dzəgi ginaajitə ashitə.

Mbədfəpaanə nga Yeesu də kadəguləma

31 Yeesu madə anə hanyinə nga Tiira, ca dzə danə hanyinə nga Sidoonə, da nga Dikapooli, ca mbu'u aama uunəvə nga Galili.

32 Wata ənjə a kira ka ci kadəguləma, paa ci ka mbee ka nyagi wabənə nga'ə əsə. Təya kədii tə Yeesu kaa ca kavə ciinə aanə kadəguləməta, kaa ca mbədfə.

³³ Yeesu a kəshagi tə ci aataŋgala, ca ɲgavə moojiciinəkii aa limə kadəguləməta, ca tifə giirənə aaciikii, ca uree ka gana ɲga əndəta,

³⁴ ca tsaamə aa dəgyə, ca ɲgi'i, əŋki ci də uura *Yahudiinə, “Eefata,” makə bana, “Wunəgi.”

³⁵ Pii wata liminə ɲga əndətə a wunəgi, ganakii əsə a pityapaa. Ca ndzanə nyagi wabənə ɲga'ə.

³⁶ Yeesu a dfa bariya ka ənja, ga təya ba ka əndə sətə dfii. Amma ma ca tsakə dfa bariya ka tii, ha'ə nə tii ka tsakə baaba wabənəkii.

³⁷ Ma ənjitə fii patə, kə dfii ka tii ka sə ɲga hurəshishinə ka shaŋə, əŋki tii, “Yawaa, ma sətə dfii ci patə, ɲga'ə. Taa tə kadəguləminə, ka kavənə nə ci ka fanə, təya wabə.”

8

Adəvənə ɲga Yeesu ka ənji dəbu'u ənfwadə (Mat. 15.32-39)

¹ Ma daba'ə baanə gi'u, kə ənyi dabaala ka dza də nə abii Yeesu. Pooshi sə ɲga zəmə aciitii əsə. Yeesu a 'waa'watə tə lyawarənaakii aabiikii, əŋki ci ka tii,

² “Agi nəhənə nə nyi təgunuunə ɲga ənjitsa, acii baanə makkə nə tii ənshinə abiiki, pooshi tii da sə ɲga kavənə aa matii.

³ Madfa kə kapaa nyi tə tii, təya dzə satii də madəfənə, ka mbeenə nə madəfənəkii ka tii a rəgwa, acii dzadə shi hara ənji.”

7:33 7.33 8.23. **7:36 7.36** Mat. 8.4; 9.30-31; 12.16; Mar. 1.44-45; 5.43; 9.9; Luka 5.14-15; 8.56. **7:37 7.37** 'Wat. 1.31; Isaa. 35.5-6.

8:1 8.1-10 6.32-44. **8:2 8.2** Mat. 9.36.

4 Əŋki lyawarənaakii, “Iitə saŋə danaamə kaama upaa zəmə ganə agi bilinə bahə zəmövənə ka ənjitsa?”

5 Yeesu a ləgwa amatii, “Buroodi moonə nəndə acii una?” Əŋki tii ka ci, “Buroodi mədəfə.”

6 Wata Yeesu a ba ka dabaala, kaa təya ndzaanə patə, ca ŋgərə burooditə mədəfə, ca kuyirii tə Əntaŋfə, ca baatsəpaa, ca vii ka lyawarənaakii kaa təya təkəpaa ka ənja. Wata təya təkəpaa.

7 Tə'i əsə uuji hərəfinə gi'u aciitii. Ca ŋgərə, ca kuyirii tə Əntaŋfə, ca vii ka lyawarənaakii. Təya təkəpaa ka ənji əsə.

8 Ənjitə gatə patə a zəmə, təya əburə. Wata lyawarənaakii a tsəkətə zəmətə mbədaanə, dəvə mədəfə.

9 Ma ənjitə zhimə, ka dənə nə tii dəbu'u ənfwadə. Wata Yeesu a kapaa tə tii kaa təya palə satii.

10 Ma tii da lyawarənaakii əsə, pii wata təya ndərəvə aasəkə kumbawala, təya palə aanə hanyinə ŋga Daləmanuta.

*Alənə ŋga *Farisanyinə ka də ka tii sə ŋga hurəshishinə
(Mat. 16.1-4)*

11 Ma daba'əkii, kə shi Farisanyinə, təya ndzaŋə də ka Yeesu mabizhinə, təya ba ka ci, kaa ca də ka tii sə ŋga hurəshishinə ətə ca baarii oo'i, tə'i ci da baawəda ŋga Əntaŋfə. Ma ləguyi tii ha'ə, kaa təya shii təbənə tə ci.

12 Kə ŋgi'i Yeesu də ŋgeerənə, əŋki ci, “Ka mi sanə ci ənji ŋga zamanana a alə sə ŋga hurəshishinə kaa ənjə a dā ka təya? Tantanyinə cii kya ba koonə, pooshi sə ŋga hurəshishinə ci ənjə a dā ka tii.”

13 Wata Yeesu a unee ka tii. Ca ənə ka ndərəvənə aasəkə kumbawala, kaa ca tanəgi aatanəgi uunəva.

*Burəjanə ŋga Farisanyinə da ŋga *Hirudusə
(Mat. 16.5-12)*

14 Asee, kə zaanə ka *lyawarənə ŋga Yeesu nə ŋgərənə buroodi. Wata rəŋwə dyanə nəndə aciitii asəkə kumbawala.

15 Yeesu a dzalə tə tii, əŋki ci, “Nəhəmə noonə na acii burəjanə ŋga Farisanyinə da ŋga Hirudusə.”

16 Makə fii tii ha'ə, təya gwanə ka wabənə ahadatii, əŋki tii, “Ma bii ci ha'a, ətə pooshi amə ŋgiraanə buroodi.”

17 Ma Yeesu, kə shii ci sətə ci təya ba. Wata əŋki ci ka tii, “Ya una, ka mi cuuna wabə agyanə ghatə buroodya? Ca'ə əndzə'i, ma'ə unə mapaaratəgimə kuna? Kə ndaləgi hankala goonə kwa?”

18 Pooshi unə ka neenə də ginuunə kuna? Anii pooshi unə ka fanə də liminuuna? Pooshi unə ka buurətənə kwa?

19 Saa'itə ŋgirə nyi buroodi tufə, nya baatsəpaa, nya vii ka ənji dəbu'u tufə, dəvə moonə tsəəkətuunə tə ətə mbədaana?” Əŋki tii ka ci: “Dəvə ta'i ta'i pu'u aji bəra'i tsəəkətiinə.”

²⁰ Ca ənə ka ləgwanə ka tii, “Makə baatsəpaa nyi buroodi mədfəfə ka ənji dəbu'u ənfwadə, dəvə moonə tsəəkətuunə tə ətə mbədaana?” Əŋki tii ka ci: “Dəvə ta'i ta'i mədfəfə.”

²¹ Əŋki ci ka tii, “Amma ca'ə əndzə'i ma'ə unə mapaarətəgimə nii?”

Mbədfəpaanə ŋga Yeesu də muurəfa

²² Wata təya mbu'u aasəkə vəranə ŋga Batəsayida. Ənjə a kira ka Yeesu muurəfa. Ənjə a kədii tə ci kaa ca kavə ciinə aashi muurəfəta, kaa ca upaa mbədfənə.

²³ Wata Yeesu a kəsətə tə muurəfətə ka ciinə, təya dzəgi gatə də vəra. Dzəginatii, wata ca tifəvə giirənə aagi muurəfəta, ca kavə ciinə aanəkii. Əŋki ci ka ci, “Agi neenə nə hə ka uushi'inə nii?”

²⁴ Əndətə a tsaamə, əŋki ci, “Agi neenə nə nyi ka ənja. Amma makə ənfuginə cii kya nee, təya wiigi'i.”

²⁵ Yeesu a ənə ka kavə ciinəkii aagi əndətə. Əndətə a tsaamə ŋga'ə, wata kə mbə'i ci, ca nee ka ha paŋgəranə.

²⁶ See Yeesu a dfa bariya ka əndətə oo'ya, “Duu aasii. Ga ha ənə aasəkə vəranə.”

*Banə ŋga Piita oo'i, Yeesu nə *Matadəkii ŋga Əntanfə*

(Mat. 16.13-20; Luka 9.18-21)

²⁷ Wata Yeesu tii da lyawarənaakii a madə ka dzənə aasəkə vəranyiitə anə hanyinə ŋga Kayisariya Filipi. Ma təya dzə a rəgwa, ca ləgwa

ama lyawarənaakii, əŋki ci, “Wu sanə nə nyi ci ənjə a ba?”

²⁸ Əŋki lyawarənaakii, “Ma nə hara ənji ka bana, hə nə Yoohana əndə də bapətisəma. Əŋki hara ənji, hə nə anabi Iliya. Hara ənjə a ba əsa, əndə'i anabi ŋga ŋukə nə hə.”

²⁹ Əŋki Yeesu, “Ya unə noona? Wu nə nyi cuuna ba?” Piita a jikəvə, əŋki ci, “Hə nə Matadəkii ŋga Əntaŋfə.”

³⁰ Wata Yeesu a də ka tii bariya oo'i, “Goona ba wabəətsə agyanəki taa ka wu.”

*Wabənə ŋga Yeesu agyanə əntənaakii
(Mat. 16.21-28; Luka 9.22-27)*

³¹ Wata Yeesu a ndzanə dzəgunənə ka lyawarənaakii, ca wabə agyanə naakii nə, əŋki ci, “Tyasə ma *Uuzənə ŋga ənda, see a sa ci cibənyinə laŋə. Kadə nə gayinə da madiigərə limanyinə da maliminə a kaaree ka ci, ənjə a bələgi tə ci. Ma ka makkənə ŋga uusəra, ka madənə nə ci agi maməətə ənja.”

³² Furəŋə bagi Yeesu ka tii ətsa. Makə fi Piita ha'a, wata ca kəsəgi tə ci aataŋgala, ca wazə ka ci.

³³ Amma Yeesu a zə'ugi, ca tsaamə tə lyawarənaakii. Ca wazə ka Piita, əŋki ci, “Dzəgi abiiki, *Seetanə! Ma hiimatsaaku, ŋga əndə shiŋkinə, əntaa ŋga Əntaŋfə.”

³⁴ Wata Yeesu a 'wa tə dabaala da lyawarənaakii aabiikii. Əŋki ci ka tii, “Taa wu patə ca moo nə'unə tə nyi, tyasə see a kaaree ci

8:28 8.28 6.14-15; 9.11-13; Luka 7.16. **8:29 8.29** Mat. 16.16.

8:30 8.30 9.9. **8:31 8.31** 9.30-32; 10.32-34.

ka naakii nə, ca ɲgərə ənfwə ɲga gwa'avənə tə ci aashikii, ca nə'u də nyi.

³⁵ Tada wu patə ca da gazhi'waanə ɲga gərətə əpinaakii, ka əteenə nə ci ka əpinəkii. Amma tada wu patə ətee ka əpinaakii putə ɲga nə'unə tə nyi da putə ɲga ɲunyi Habara, ci na luupaa əpinaakii.

³⁶ Mi sanə nə bwatya ɲga upaa patənə ɲga uushi'inə asəkə duuniya, amma əndə ətee ka əpinaakəya? Pooshi bwatyakii.

³⁷ Mada kə zii əpinə ɲga ənda, pooshi uushi cii kəya vii kaa ca ənə ka upaa də əpinəkii.

³⁸ Ma agi ma'waslyakə zamanana ənə ci ənə a kaaree ka Əntanfə, ma əndətə dīi ayinə tə ci ka wabənə agyanəki da agyanə wabənaaki, ma nyi Uuzənə ɲga ənda, kadə nə ayinə a da tə nyi ka wabənə agyanə əndəta uuseratə nii kya shi agi məghərəvənə ɲga Daadə da ɲga malaaba malaa'ikanyinə.”

9

¹ Əɲki Yeesu ka tii əsa, “Tantanyinə cii kya ba koonə, tə'i hara ənji ganə ahadaamə na nee də ginətii, tii ma'ə maməətəmə, ka *ɲwanjuunə ɲga Əntanfə da baawədaakii.”

Məghərəvənə ɲga Yeesu

(Mat. 17.1-13; Luka 9.28-36)

² Ma daba'ə baanə kuwa, Yeesu a ɲgərə tə i Piita, da Yakubu da Yoohana, ca kərə tə tii aanə

8:34 8.34-35 Mat. 10.38-39; Luka 14.27; 17.33; Yooh. 12.25.

8:34 8.34 1 Piita 2.21. **8:38 8.38** Mat. 10.33; Luka 12.9. **9:1**

9.1 Mat. 16.28.

magərə giŋwa, wata tii ha'ə. Ma təya nee, wata ca zə'wə akəŋwaciitii,

³ bərənə nə kəjeerənaakii tyaslyaslyə. Pooshi əndə asəkə duuniya ca mbee ka kubəgi kəjeerənə nduudə ha'a makə əta.

⁴ Wata ma təya nee, watiitsə i anabi *Iliya da Muusa, təya wabəshi da Yeesu.

⁵ Wata Piita a ba ka Yeesu, əŋki ci, “Maləma, ŋga'ə dīi makə ganə niinə. Taku keena ratə koonə tsakabanyinə makkə, naaku rəŋwə, ŋga Muusa rəŋwə, ŋga Iliya rəŋwə.”

⁶ Ma wabi ci ha'ə, acii kə ŋgwaləgi tii ka shaŋə, paa ci shii sə ŋga banə.

⁷ Wata məzhidəkwatyaminə a zadəgi daganətii. Ma təya fa, əndə a wabya dāgi məzhidəkwatyaminəkii, ca ba, “Waatsə Uuzənaaki, kə uu'i nyi tə ci. Ci ca uudəgi səkəki. Famə tə ci.” *

⁸ Ma i Piita tsaaməgi, maneemə tii taa ka wu abitii ma'ə madəamə Yeesu.

⁹ Ma təya dzə də jimanə satii a giŋwa, Yeesu a dā ka tii bariya, əŋki ci, “Goonə ba taa ka wu tə sətə nee unə, see dāba'ə madənaaki aɡi maməətə ənja, nyi *Uuzənə ŋga ənda.”

¹⁰ Kə luuvə tii bariyatə dīi ci ka tii. Amma ma ahadatii satii, kə laaguyi tii, əŋki tii, “Mi da nə madənə aɡi maməətə ənja?”

¹¹ Təya ba ka Yeesu, “Aa mi dīi ci maliminə a ba oo'i, Iliya na takəŋwa shinə ka Aləmasiihu?”

* **9:7 9.7 1.11**; famə: Dzək. 18.15. **9:9 9.9 7.36**; 8.30. **9:11 9.11-13** Mal. 3.23-24; Mar. 8.28.

¹² Yeesu a ba ka tii, “Weewee ha'e makə ətsa, Iliya na shi zəku'i ka hadfatəgi də patənə nga uushi'inə. Əntaa tə'i manaahəkii asəkə ləkaləkatə nga Əntanfə oo'i, ka sanə nə Uzənə nga əndə cibənyinə kama kama, ənjə a kaaree ka ci kwa?”

¹³ Amma wanyinə ka banə koonə, kə uugi Iliya shinə. Kə dīi ənji ka ci sətə kadeesəkə ka tii patə, makə sətə dīi manaahəkii agyanəkii asəkə ləkaləkatə nga Əntanfə.”

Mbədəpaanə nga Yeesu də uuzənə ətə kəshi ginaaji tə ci

(Mat. 17.14-21; Luka 9.37-43)

¹⁴ Mbu'unatii aabii hara *lyawarənə, wata təya lapaa kə ndzaanə danƙana ka tii də na, maliminə a dfa ka tii mabizhinə.

¹⁵ Makə nee ənji patə ka Yeesu, kə dīi ka tii ka sə nga hurəshishinə. Təya hwaya aabiikii, təya nəhəpaa tə ci.

¹⁶ Yeesu a ləgwa ama lyawarənaakii, əŋki ci, “Anə mi nuunə ka dfa mabizhina?”

¹⁷ Wata əndə'i əndə ahada danƙana a jikəvə, əŋki ci, “Maləma, kə kira nyi ka hə uuzənaaki, acii tə'i ginaaji anəkii. Pooshi ci ka mbee ka wabənə.

¹⁸ Taa guci patə, maa kə ma'i ginaaji anəkii, ginaajikii a uurəvə tə ci aa panə. Əbwyənə nə cikufinə amakii. Ca tsəbə linyinə. Shishinəkii patə a huurəgi shindəŋə. Kə kədii nyi acii lyawarənaaku, kaa təya lyaakagi ginaajikii, amma kə təkuree tii.”

19 Fanə ɲga Yeesu ha'ə, əŋki ci ka tii, “Ya'əmə, unə ənji ɲga zamanana, pooshi unə gi'i tə Əntaɲfə. Ca'ə guci saɲə nii kya ndzaa doona? Ca'ə guci sə'watənəki tuuna? Kiramə ka nyi uuzənəkii dīi.”

20 Wata ənjə a kira uuzəətə ka ci.

Makə nee ginaajitə ka Yeesu, wata ca dəgəpaa tə uuzəətə də ɲgeerənə. Uuzəətə a kula. Fuudənə nə ci a panə. Əbwyənə nə cikufinə amakii.

21 Wata Yeesu a ləgwa ama dii uuzəətə, əŋki ci, “Guci saɲə ndzaɲətə ka ca?” Əŋki dii, “Ndzaɲə ka saa'itə ci ma'ə uundzəkii.

22 Lanə jikə ginaajitsə ka uudə bələginə tə ci də kaalagərənə tə ci aagi gunə da i aagi ma'inə. Nəhuu təgunuunə geenə. Tsakuu tiinə, maɟa ka mbeenə nə hə.”

23 Əŋki Yeesu ka ci, “Maɟa ka mbeenə nə nyi, bii ha? Paa ha shii oo'i, ma əndətə gi'i tə Əntaɲfə, taa mi patə ka mbeenə nə ci ka ɟatənə kwa?”

24 Pii wata dii uuzəətə a jikəvə də ɲgeerənə, əŋki ci, “Kə gi'i nyi tə Əntaɲfə. Tsakuu tə nyi kaa nya tsakə gi'inə tə ci.”

25 Makə nee Yeesu, wiitsə ənji ka ja də nə anətii də huyihuyi, ca wazə ka ginaaja, əŋki ci, “Ginaajinə kavə tə uuzəənə ka kadəguləməəna, wanyinə ka wazənə ka hə, shigi ashi uuzəəna. Ga ha ənya aashikii ma'a.”

26 Wata ginaajitə a kapaa vurənə də ɲgeerənə, ca dəgə tə uuzəətə də ɲgwaanɲgwa'ənə, ca shigi ashikii. Wata lakə nə uuzəətə makə mantəkii. Ma nə ənji patə ka banə, “Mantəkii nə uuzəətsa.”

²⁷ Amma Yeesu a kəsətə tə uuzəətə ka ciinə, ca madée ka ci.

²⁸ Ma ətə dzəgərə Yeesu aasii, makə nee lyawarənaakii pooshi əndə abitii, təya ləgwa amakii, əŋki tii, “Mi sanə d̄ii təkuree inə ka lyaakagi tə ginaajitsa?”

²⁹ Yeesu a ba ka tii, “Pooshi taa mi ca lyaakagi tsarə ŋga ginaajitsa, see də də'wa kə uugi.”

Ənənə ŋga Yeesu ka wabənə agyanə əntənaakii

(Mat. 17.22-23; Luka 9.43-45)

³⁰ Makə ma'i tii gatə, təya palə danə hanyinə ŋga Galili. Ma Yeesu, paa ci mwayi ənjə a shii taa da nə ci,

³¹ acii agi dzəgunənə nə ci uushi'inə ka lyawarənaakii. Ca dzə də wabənə ka tii agyanə naakii na, ca ba, “Ka vəginə nə ənji tə Uuzənə ŋga əndə aacii ənja, təya bələgi tə ci. Maa kə bələgi ənji tə ci, ma ka makkənə ŋga uusəra, ka madənə nə ci agi maməətə ənja.”

³² Amma, ma lyawarənaakii, paa tii paaratəgi də sətə cii kəya ba ka tii. Kə ŋgwaləgi tii əsə ka ləgwanə ka ci agyanəkii.

Wu sanə palee də gawuuna?

(Mat. 18.1-5; Luka 9.46-48)

³³ Makə mbu'i tii aa Kafarənahumə, təya dzəgərə aasii. Yeesu a ləgwa ama lyawarənaakii, əŋki ci, “Agyanə mi sanə njuuna d̄a mabizhinə una shi a rəgwa?”

³⁴ Amma pooshi tii jikə ka Yeesu, acii ma təya shi a rəgwa, kə dīi tii mabizhinə ahadatii oo'i, "Wu sanə palee də ɸuunuunə ahadaama?"

³⁵ Wata Yeesu a ndzaanə, ca 'wa tə tii patə pu'u aji bəra'i, əŋki ci ka tii, "Taa wu patə mwayi ndzaanə ka matakəŋwanə, wa ca ndzaa ka moodəba'a, wa ca ndzaa ka əndə slənənə ka ənji patə əsə."

³⁶ Wata ca ŋgərə uuzənə, ca kəŋee ahadatii. Ca gapətə tə uuzəta, əŋki ci ka lyawarənaakii,

³⁷ "Taa wu liwə uuzənə, madfa putaaki liwə ci, tə nyi liwə ci ətsa. Ma əndətə liwu tə nyi, əntaa wata tə nyi liwə ci, amma tə əndətə sləkee ka nyi liwə ci."

Ma əndətə makaareemə kaamə, naamə nə ci (Luka 9.49-50)

³⁸ Wata Yoohana a jikəvə ka Yeesu, əŋki ci, "Maləma, kə nee inə ka əndə ca lyaakagi ginaajinyinə də ləməku. Amma makə nee inə, paa ci ka maguŋuura deenə, kə təŋapaa inə tə ci."

³⁹ Əŋki Yeesu ka ci, "Goona təŋapaa tə ci. Acii ma əndətə ca ɸa sə ŋga hurəshishinə də ləməki, pooshi ci ka wabənə bwayakii agyanəki kwakwatə.

⁴⁰ Ma əndətə makaareemə kaamə, naamə nə ci.

⁴¹ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma əndətə ca gyacii koonə ma'inə ka sanə putə ŋga ətə dīi

9:35 9.35 10.43-44; Mat. 20.26-27; Luka 22.26. **9:37 9.37** Mat. 10.40; Luka 10.16; Yooh. 13.20. **9:40 9.40** Mat. 12.30; Luka 11.23.

unə nga Aləmasiihu, weewee ka upaanə nə ci shikwaakii.”

Uushi'iitə na da tə ənda putə nga slənə 'waslyakəənə

(Mat. 18.7-9; Luka 17.1-2)

⁴² “Taa wu patə kavə tə taa rəjwə agi man-jeeviitə vii ka nyi goonğa kaa ca pu'u, gəfə anəvə təjwə aa uurakii ka ci də nga'əənə, ənjə a kagərə tə ci aagi uunəva, acii sətə na upaa tə ci.

⁴³ “Mada ciinəku ca kavə tə hə ka da 'waslyakəənə, lagi. Gəfə gi hə ka upaa əpinə nga ca'ə ndəjwə ndəjwə yadə ciinə acii dzənə da ciinəku bəra'i aagi gunə ətə pooshi ka əntənə.

[

⁴⁴ Acii ma davə, pooshi kantəhudənyiiitə ca adə tə ənji ka əntənə, pooshi gunə ka əntənə əsə.]

⁴⁵ Mada səfəku ca kavə tə hə ka da 'waslyakəənə, lagi. Gəfə gi hə ka upaa əpinə nga ca'ə ndəjwə ndəjwə yadə səfə acii ndzaanə da i səfəku bəra'i, ənjə a ka tə hə aagi gunə. [

⁴⁶ Ma davə, pooshi kantəhudənyiiitə ca adə tə ənji ka əntənə, pooshi gunə ka əntənə əsə.]

⁴⁷ Mada ginəku ca kavə tə hə ka da 'waslyakəənə, hurə'yagi. Gəfə gi hə aagi *ηwanjuunə nga Əntənfə də ginə rəjwə acii ndzaanə da i ginəku kyakya'ə bəra'i, amma ənjə a ka tə hə aagi gunə.

⁴⁸ Ma davə, pooshi kantəhudənyiiṭə ca adə tə ənji ka əntənə, pooshi gunə ka əntənə əsə.

⁴⁹ “Də gunə nə Əntanjə a hadfatə də taa wu patə, makə ətə ci ənjə a hadfatə zəmə də zhatana.

⁵⁰ Njunyikii nə zhatana. Amma maḍa kə ləvəgi zhatanə saakii, pooshi ənji ka mbeenə ka ənətəginə njamə njamə ma'ə. Ndzaamə ka ənji makə zhatanə agi dzəgudə. Ndzaashimə agi jamənə.” †

10

Dzəgunənə ŋga Yeesu agyanə lakəgi minə (Mat. 19.1-12; Luka 16.18)

¹ Ma daba'əkii, Yeesu a maḍə gatə, ca palə aane hanyinə ŋga Yahudiya, ca tanjəgi gəerə ŋga Urədunə. Ənjə a ənə ka dza də nə abiikii. Ca ənə əsə ka dzəgunə ka tii wabənə ŋga Əntanjə makə ətə sənaavə ci.

² Wata hara *Farisanyinə a shi aabiikii, təya alə rəgwa ŋga təkənə tə ci də ləgwanə amakii, əŋki tii, “Ya əna, kə vii bariya gaamə rəgwa ka əndə a lakəgi minaakii kwa?”

³ Əŋki Yeesu ka tii, “Mi nə bariya ŋga Muusa ka banə koonə?”

⁴ Əŋki tii, “Kə kapaa Muusa rəgwa ka ŋgurə a naahə ləkaləkətə ŋga lakəgi minaakii, ca lakəgi tə ki.”

⁵ Əŋki Yeesu, “Ma nyaahə Muusa bariyatə ha'a, acii ndalənə ŋga ədzəmuunə.

9:48 9.48 Isaa. 66.24. **9:49 9.49** Leew. 2.13. † **9:50 9.50** jamənə: Luka 2.14; 1 Tees. 5.13; Rooma 12.18. **10:1 10.1** Luka 9.51. **10:3 10.3-4** Mat. 5.31.

⁶ Amma saa'itə tagii Əntanƣə duuniya, ƣurə da minə ƣhənyi ci tə ənja.

⁷ Ca ba: Putakii ha'ə, wa ƣurə a bwasee ka dii da məci, ca ləbə tii da minaakii,

⁸ təya ndzaa shishinə rəƣwə. Də ha'ə ndzaanə tii əndə rəƣwə, əntaa ənji bəra'i ma'ə.

⁹ Aciikii, ma sətə ƣəƣutəƣi Əntanƣə, ga əndə a təkəe.”

¹⁰ Makə ənəƣərə tii aasii, wata *lyawarənə ƣga Yeesu a ləƣwa amakii aƣyanə wabəətsa.

¹¹ Əƣki Yeesu ka tii, “Taa wu patə lakəƣi minaakii, ca ƣƣərə əndə'i minə, kə ali ci hiinə ətsa, ca dfa 'waslyakəənə ka təkəƣwatə minaakii.

¹² Madfa minə əsə dzəƣi satə atsa ƣƣurii, kya dzə ka ƣƣərə əndə'i ƣƣura, aləhiinə nə ki ka dfaənə.”

Daanə barəkaanə ƣga Yeesu ka uuji manjeevənə

(Mat. 19.13-15; Luka 18.15-17)

¹³ Aƣi kiranə nə ənji manjeevənə ka Yeesu kaa ca dfaənə ciinə ƣga barəkaanə aanətii. Amma, ma lyawarənaakii, kə laalii tii ƣƣuruunə ka ənja.

¹⁴ Makə nee Yeesu ha'a, wata səkəkii a bəzəƣi. Əƣki ci ka lyawarənaakii, “Uneemə ka manjeevənə kaa təya shi aabiiki, goona təƣa tə tii, acii ka tsarə ƣga ənji makə tii də *ƣwanjuunə ƣga Əntanƣə.

¹⁵ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma əndətə pooshi luuvə ka Əntanƣə a ndzaanə ka ƣwanjaakii makə sətə ci uuzənə a luuvə,

pooshi ci ka upaa dəmənə aagi nwanjuunə nga Əntanjə shanjə.”

¹⁶ Wata Yeesu a fədfə manjeevənə aashikii, ca nğərə ciinəkii, ca dfaanə ka tii barəkaanə.

Əndə gəna

(Mat. 19.16-30; Luka 18.18-30)

¹⁷ Ma ətsə Yeesu a madə kaa ca palə saakii, wata əndə'i əndə a shi də huyihuyi, ca gərə'waanə akənwaciikii, əŋki ci ka ci, “Maləma, ma hə kamə, njunyi əndə nə hə. Mi dəbēe dənəki kaa nya upaa əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwa?”

¹⁸ Əŋki Yeesu ka ci, “Ka mi cii kwa 'wa tə nyi njunyi ənda? Pooshi njunyi əndə madaamə Əntanjə ci rəŋwə dyanə.

¹⁹ Kə shii hə bariya nga Əntanjə, waatoo, Ga ha bələ hiinə, ga ha alə hiinə, ga ha hərə hiinə, ga ha vii seeda nga jirakənə anə ənda, ga ha gəpətə uushi nga ənda, gadēe ka i duu da muu.”

²⁰ Əŋki əndəta, “Ma ətsə patə, kə nə'utə nyi daga nyi ma'ə uuzənə.”

²¹ Wata Yeesu a tsaamə tə ci, kə kadēesəkə əndəkii ka ci, əŋki ci ka ci, “Uushi rəŋwə mbədaanə ka hə nga dfaanə. Ma dfaanəka, duu ka dərəmagine də uushi'inaaku, ha təkəpaa kwabakii ka maaghiinə. Mada kə dīi hə ha'ə, ka ndzaanə nə shigaaku dagyə abii Əntanjə. Ma daba'əkii, ha shi ka nə'u tə nyi.”

²² Makə fii əndətə ha'ə, wata ca geegi ka ginəkii təku təku, ca palə saakii də məbətəsəka, acii laŋə dərəva nə gəna aciikii.

²³ Wata Yeesu a zə'ugi aabii lyawarənaakii, əŋki ci ka tii, “Dzawə dərəva nə dəmənə ŋga əŋji gəna aagi ŋwanjuunə ŋga Əntaŋfə.”

²⁴ Kə dīi ka lyawarənaakii ka sə ŋga hurəshishinə nə wabənaakii. Yeesu a tsakə banə ka tii, əŋki ci “Manjeevənaakya, dzawə nə dzənə aagi ŋwanjuunə ŋga Əntaŋfə.

²⁵ Gəfə dəməginə ŋga ŋgyalooba ka rəgwa shinə ŋga libəra də ŋgufənə, acii dəmənə ŋga əndə gəna aagi ŋwanjuunə ŋga Əntaŋfə.”

²⁶ Kə dzəgəpaa tə lyawarənaakii ka shaŋə, təya laagwa ahadatii, əŋki tii, “Madə ha'ə əna, aa wu dīi nə upaa luupaana?”

²⁷ Yeesu a tsaamə tə tii, ca ba, “Ma əndə shiŋkinə, pooshi uushi cii kəya mbee ka dətənə ci saakii ka upaa də luupaanə. Amma, ma Əntaŋfə, ka dətənə nə ci taa mi, acii naakii nə baawəda patə.”

²⁸ Wata Piita a jikəvə ka ci, əŋki ci, “Yoo, waniinə kə bwasee inə ka uushi'inə patə əna, ina nə'u tə hə.”

²⁹ Əŋki Yeesu ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə bwasee ka yaakii, taa ndzəkəŋushi'inəkii, taa məci, taa dīi, taa manjeevənaakii, taa raakii, madə ka putaaki bwasee ci da ka putə ŋga Njunyi Habara,

³⁰ ka upaanə nə ci yinyinə, i ndzəkəŋushi'inə, i manjeevənə, i mənənyinə, i rənyinə, gya'ə aŋi

saa'ina, palee ka ətə bwasee ci aa ba'ə. Amma, ka cibeənə nə ənji ka ci. Ma daba'əkii, ka upaanə nə ci əpinə nga ca'ə ndənjwə ndənjwə agi zamanatə na shi.

³¹ Amma lajə nə matakəjwanyinə na ndzaanə ka moodəba'ənyinə. Lajə nə moodəba'ənyinə əsə na ndzaanə ka matakəjwanyinə.”

Makkənə nga wabənə nga Yeesu agyanə əntənaakii
(*Mat. 20.17-19; Luka 18.31-34*)

³² Ma daba'əkii, Yeesu a madə tii da lyawarənaakii, kaa təya dzə aa Urusaliima. Ma təya palə a rəgwa, Yeesu a ta kəjwanə ka tii. Amma, ma tii, pooshi tii ka mabaneə ma'yanə. Ma ənjitə ca shi daba'ə əsa, kə ngwali tii. Yeesu a ənə ka 'waginə tə lyawarənaakii pu'u aji bəra'i. Ca ndzanə banə ka tii agyanə sətə na dfa tə ci.

³³ Əjki ci, “Fatəmə nga'ə! Wanaamə ka dzənə aa Urusaliima. Ma davə, ka dzənə nə ənji ka viinə tə Uuzənə nga əndə aacii madiigərə limanyinə da maliminə, təya lagi ka ci gəjwanə nga bələnə, təya vii tə ci aacii ənjitə mashiimə tə Əntanjəfə.

³⁴ Ma təya, ka nəsənə nə tii tə ci, ka tiifənə nə tii giirənə aashikii, təya fəslə, təya bələgi tə ci. Ma ka makkənə nga uusəra, ka madətənə nə ci agi maməətə ənja.”

*Kədiinə nga Yakubu tii da Yoohana
(Mat. 20.20-28)*

³⁵ Wata i Yakubu tii da Yoohana, manjeevənə nga Zabadiya, a shi aabii Yeesu, əŋki tii ka ci, “Maləma, tə'i uushi ciina uudə kaa ha da keenə.”

³⁶ Əŋki Yeesu, “Mi cuuna uudə nya da koonə?”

³⁷ Əŋki tii, “Vii keenə rəgwa nga ndzaanə atanjalaku agi dūunuunaaku, əndə'i da ciizəmaqu, əndə'i əsə da madzənaku.”

³⁸ Amma əŋki Yeesu, “Mashiimuunə sətə cuuna kədii. Kadə nuuna mbee ka sə'watə sa cibə makə ətə nii kya sa kwa? Ka mbeenə nuunə ka sə'watə bapətisəma makə ətə nə ənjə a da ka nyi kwa?”

³⁹ Əŋki tii ka ci, “Awa, ka mbeenə niinə.” Yeesu a ba ka tii, “Weewee, ma cibətə nii kya sa, ka sanə nuunə. Ma bapətisəmatə nə ənjə a da ka nyi əsə, ka danə nə ənji koonə.

⁴⁰ Amma, ma ndzaanə atanjalaki, əntaa nyi nəndə da baawəfa nga viinə. Ma hatsa, nga ənjitə tadəpaa Əntanjə tə tii.”

⁴¹ Fanə nga hara lyawarənaakii pu'u tə wabəətsa, wata səkətii a bəzəgi aashi i Yakubu tii da Yoohana.

⁴² Wata Yeesu a 'watə tə tii patə aabiikii, əŋki ci, “Kə shii unə oo'i, ma ənjitə ŋgire ənjitə mashiimə tə Əntanjə kaa təya da ŋwanuunə agyanətii, tii ca haŋətə natii na. Ma madiigərə ənjatii əsə, agi kanə nə tii ka tii bariya də baawəfa.

10:38 10.38 Mat. 26.39; Mar. 14.36; Luka 12.50; 22.42; Yooh. 18.11. **10:39 10.39** Slənə 12.2.

⁴³ Amma, ma una, pooshi ka ɗanə ha'ə ahadoonə. Taa wu patə mwayi ndzaanə ka gawə ahadoonə, see a ndzaa ci ka əndə slənə goonə.

⁴⁴ Ha'ə taa wu patə mwayi ndzaanə ka matakəŋwanə ahadoonə, tyasə see a ndzaa ci ka mava ka ənji patə.

⁴⁵ Acii ma shi nyi *Uuzənə ŋga ənda, əntaa ka ənjə a slənə ka nyi, amma kaa nya slənə ka ənja, nya vəgi əpinaaki ka pərapaanə də ənji laŋə.”

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də Barətimawə muurəfa

(Mat. 20.29-34; Luka 18.35-43)

⁴⁶ Wata i Yeesu da lyawarənaakii a mbu'u aasəkə vəranə ŋga Yarikoo. Makə ma'i tii da hara ənji laŋə, təya palə, wata təya lapaa muurəfə dasə ka kədiinə atəŋgala rəgwa. Ma ləməkii, Barətimawə, uuzənə ŋga Timawə.

⁴⁷ Makə fii ci oo'i, Yeesu əndə Nazaratu ətsə ca pitəgi, wata ca madəe ka uuraakii ka banə, əŋki ci, “Yeesu, *jijinə ŋga Dawuda, nəhuu təgunuunaaki.”

⁴⁸ Ənji laŋə a wazə ka ci, kaa ca ndzaa kəɗa'ə. Amma wata ca tsakə ŋgəree ka uurakii palee ka əta, əŋki ci, “Jijinə ŋga Dawuda, nəhuu təgunuunaaki.”

⁴⁹ Yeesu a kəŋaanə, əŋki ci, “Wamə tə ci.” Təya 'wa tə muurəfəta, əŋki tii ka ci, “Dawə moodasəka, madətə, agi 'wanə nə ci tə hə.”

⁵⁰ Wata həryatə muurəfətə a madətə, ca kagi gwadaakii, ca shi aabii Yeesu.

⁵¹ Əṅki Yeesu ka ci, “Mi cii kwa moo nya dfa ka ha?” Əṅki muurəfəta, “Maləma, ṅga'ə ka nyi kaa nya ənə ka neenə ka ha.”

⁵² Əṅki Yeesu, “Duu saaku, kə mbə'i hə putə ṅga gi'inaaku tə nyi.” Pii wata ca ənə ka neenə ka ha, ca dzə atsa a Yeesu a rəgwa.

11

Dəmənə ṅga Yeesu aasəkə vəranə ṅga Urusaliima

(Mat. 21.1-11; Luka 19.29-40; Yooh. 12.12-19)

¹ Ma ətsə tii kədəhə ka mbu'unə aasəkə vəranə ṅga Urusaliima, kə lapaa tii vəranə ṅga Bayitifaaji da Bayitaniya, ashı giṅwə ṅga Zayitunə. Wata Yeesu a sləkee ka hara lyawarənaakii bəra'i

² də banə ka tii, “Dəmə aasəkə vəraatsə akəṅwacii unə. Madfa kə mbu'yuunə, pii ka lapaanə nuunə uundzə vamənda gwale, pooshi ənji sha ṅgirə aa ba'akii. Pəryatəmə, una kira.

³ Madfa kə ləguyi əndə a moonə taa ka mi cuuna dfa ha'ə, bamə ka ci: ‘Slandanə mwayi. Ka ənyapaaginə nə ci pii pii’.”

⁴ Wata təya madə, təya palə, təya lapaa uundzə vaməndakii magwaləkii a uura mayi, atəngala rəgwa. Ma təya pərə,

⁵ ənjitə kəṅaanə davə a ləgwa amatii, əṅki tii, “Ka mi cuuna pərəgi uundzə vaməndatsa?”

⁶ Təya ba makə sətə bii Yeesu ka tii. Wata ənjitə a unee ka tii, təya pərə,

⁷ təya kira uundzə vaməndatə ka Yeesu, təya luukutəvə kəjeerənyinatii aa ba'a vaməndata. Yeesu a ndərəvə aa ba'akii.

⁸ Makə ɲgirə Yeesu aaba'a vaməndata, ca palə, ənji lanə a sasafəpaa kəjeerənyinatii a rəgwa. Hara ənjə a pusha ba ɲga ənfuginə də bilə, təya sasafə a rəgwa.

⁹ Ma ənjitə davə, dakəɲwaciikii da daba'əkii patə, kə ɲgəree tii ka uuratii, təya ba, “Dələnə də Əntənfə. Tə'i barəkaanə ashii əndətə shi də ləmə ɲga Slandana.

¹⁰ Tə'i barəkaanə agi ɲwanjuunə ɲga dzədzəshi'inaamə *Dawuda ətə nii kəya də. Dəlaamə də Əntənfə.”

¹¹ Mbu'unə ɲga Yeesu aasəkə vərənə ɲga Urusaliima, wata ca dəməgərə aasəkə *yi ɲga Əntənfə. Ca tsaamətə uushi'inə patə asəkəkii. Makə dīi ci kə uugi kədəwanə dānə, wata ca madə tii da lyawarənaakii pu'u aji bəra'i, təya ənə aa Bayitaniya.

Naalaginə ɲga Yeesu tə ənfwə uudəva
(*Mat. 21.18-19*)

¹² Pukətə hakii təya ənya də Bayitaniya, wata madəfənə a də tə Yeesu.

¹³ Ca nee ka ənfwə uudəvə dzadə gi'u, ca palə aatsaa ənfukii ka tsaamətənə mbu'u ka upaanə nə ci pookii. Amma makə mbu'i ci aatsakii, ma ca nee, wata ba səgafə, acii ma saa'ita, əntaa saa'i ɲga poonə ɲga uudəva.

11:8 11.8 2 Meem. 9.13. **11:9 11.9** Jab. 118.26. **11:10 11.10**
Jab. 148.1; Mat. 20.30-31. **11:13 11.13** Luka 13.6.

14 Wata Yeesu a naalagi tə ənfuta, əŋki ci, “Pooshi hə ka poonə bahə kaa əndə a adə pawaaaku ma'ə.” Kə fii lyawarənaakii əsə.

*Dzənə ŋga Yeesu aasəkə *yi ŋga Əntanfə
(Mat. 21.12-17; Luka 19.45-48; Yooh. 2.13-22)*

15 Mbu'unatii aasəkə vəranə ŋga Urusaliima, Yeesu a dəməgərə aasəkə yi ŋga Əntanfə. Wata ca ndzanə shaabagi tə ənji dā fiiriinə davə, ca dzaadzapaa ha ŋga pəra kwaba da dəgələnyinə ŋga ənji dərə də bilyamasariinə.

16 Pooshi ci luuvə kaa ənjə a kərə uushi dasəkə yi ŋga Əntanfə.

17 Ca dzəgunə ka tii, əŋki ci, “Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə oo'i, ma bii Əntanfə, 'Yi ŋga dā də'wa ŋga patənə ŋga slikərənə 'wanə ənji yaaki.' Amma ma una, kə geegyuunə ka yikii ka ha ŋga umbənə ŋga mahiirənə.”

18 Makə fii madiigərə limanyinə da i *maliminə ŋga bariya, wata təya alə rəgwa ŋga bələnə tə Yeesu. Aci kə ŋgwalee ci ka tii, makə nee tii, kə dīi ka ənji ka sə ŋga hurəshishinə nə dzəgunənaakii ka tii.

19 Danə ŋga kədəwanə, Yeesu tii da lyawarənaakii a dzəgi asəkə vəranə.

*Huurəginə ŋga ənfwə uudəvəta
(Mat. 21.20-22)*

20 Pukətə hakii deerənə, təya ənya aasəkə vəranə, wata ma təya tsaaməgi, kə huurəgi ənfwə uudəvətə hwa'ə dənə ka slərəginəkii.

21 Ma Piita, kə buurətə ci sətə dīi. Wata ɛŋki ci ka Yeesu, “Maləma, tsaaməgi. Ma ɛnfwə uudəvətə naalagi hə, kə huurəgi hwa'ə.”

22 Yeesu a ba ka tii, “Viimə goŋga ka Əntaŋfə.

23 Tantanyinə cii kya ba koonə, ma ɛndətə gi'i tə Əntaŋfə, ka mbeenə nə ci ka banə ka giŋunə oo'i, Mbuduu, ha dzə ka kulagərənə aagi uunəva. Madfa kii ci nəkii də ɛdzəmə rəŋwə oo'i, ka dənə nə Əntaŋfə ka ci sətə kədii ci, ka dənə ka ci.

24 Aciikii wanyinə ka banə koonə, taa mi patə kədii unə də də'wa, kamə nuunə oo'i kə upaa unə səkii, ka upaanə nuunə ɛsə.

25 Waatoo, taa guci nuunə ka dfa də'wa, madfa tə'i ɛndə kəsəpaa unə a moodəfuunə, tifyagimə tə ci, kaa Dəsənuunə ətə dadagyə a tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə. [

26 Amma madfa pooshi unə tifyagi tə hara ɛnja, pooshi Dəsənuunə ətə dadagyə ka tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə ɛsə.”]

*Wu vii baawədə ka Yeesu
(Mat. 21.23-27; Luka 20.1-8)*

27 Mbu'unatii aa Urusaliima, ma Yeesu a dzə də wiigi'inə asəkə *yi ŋga Əntaŋfə, wata madiigərə limanyinə da maliminə da gayinə a shi aabiikii.

28 Wata təya gwanə ka ləgwanə amakii, ɛŋki tii, “Də ŋgutə baawədə sanə cii kwa dfaada uushi'iinə ha'a? Wu sanə vii ka hə baawədətsa?”

29 Yeesu a ba ka tii, ɛŋki ci, “Nyi maa, ka ləgwanə nə nyi koonə naaki. Madfa kə bagyuunə

ka nyi, nyi maa, ka banə nə nyi koonə tafa də ηgutə baawəfa cii kya dafa uushi'iina.

³⁰ Bamə ka nyi, wu sanə sləkee ka Yoohana kaa ca dfa bapətisəma ka ənja, Əntanfə nii, anii ənda?"

³¹ See təya ndzanə dafa mabizhinə ahadatii, əŋki tii, "Mi banaamə əna? Mada bii amə oo'i, Əntanfə sləkee ka Yoohana, ka banə nə ci, aa mi pooshi unə luuvə wabənaakii diya?"

³² Amma pooshi amə ka banə oo'i, əndə sləkee ka ci." Ma təkuree tii ka banə ha'ə, ηgwalii tii acii dafaala, acii ma təya, kə shii tii oo'i, *anabi nji Yoohana tanyi.

³³ Wata əŋki tii ka ci, "Mashiimiinə taa wu sləkee ka ci." Əŋki Yeesu ka tii naakii, "Ha'ə nə nyi əsə, paa nyi ka banə koonə tafa də ηgutə baawəfa cii kya dfa uushi'iina."

12

Misaali də bwaya aginə nga mooziinə (Mat. 21.33-46; Luka 20.9-19)

¹ Wata Yeesu a 'watəgi wabənə ka tii də misaali, əŋki ci, "Tə'i əndə'i əndə sha dīi rə nga inabi. Ca tsatə, ca tələgi gu'u nga mya'ə də inabi, ca ghənəgi magərə ha nga nəhə uushi'inə, ca ηgərə rəkii, ca vəgi ka mooziinə, kaa təya təkə cifanə nga rəkii da i ci. Ma daba'əkii, ca palə oogə.

² Makə dīi cifanə nga inaba, wata ca sləkee ka əndə slənaakii ka liwa ka ci gyafalaakii aciitii.

³ Wata təya kəsə tə ci, təya fəəsləpaa tə ci, təya ənəpaa də ci pooshi taa mi aciikii.

⁴ Slanda rətə a ənə ka sləkee ka əndə'i əndə slənaakii. Təya dəəgəpaa tə ci ka na, ayi ayi dərəva cibee tii ka ci.

⁵ Slanda rətə a ənə ka sləkee ka əndə'i əndə əsə. Ma ca, kə bələgi tii tə ci. Ha'ə makə ətsə d̄ii tii də hara ənji lanə. Təya fəəsləpaa harakii, təya bələgi harakii.

⁶ Wata moodə uuzənaakii rəŋwə dyanə mbədaanə. Daba'əkii, ca sləkee ka uuzəətə aabiitii. Əŋki d̄ii, 'Weewee ka neenə nə tii ka məghərəvənə ŋga uuzənaaki.'

⁷ Mbu'unə ŋga uuzəətə aabiitii, wata əŋki tii ahadatii, 'Waanə mazəmə yi kə mbu'ya. Shoome, kaama bələgi tə ci, kaama zəmə ya.'

⁸ Wata təya kəsətə tə uuzəətə, təya bələgi tə ci, təya kagi tə ci aaba'ə tsanə.

⁹ "Ya ətsa, mi nə sətə d̄anə slanda rətə? Ka shinə nə ci, ca bələgi tə mooziita, ca vii rətə ka hara ənja.

¹⁰ Mashimuunə a jan̄gii sətə nyaahə ənji asəkə malaaba ləkaləkatə kuna? Ma bii ci, 'Ma faaratə kaaree ənji ghənə kuva makə pooshi nafaakii, ci ənəpaa ka faaratə palee də məghərəvənə.

¹¹ Ma ətsa, slənə ŋga Slandana.

Ma amə əsə, sə ŋga hurəshishinə kaamə.' "

¹² Makə fii gayinə ha'ə, wata təya d̄a gazhi'waanə ŋga kəsətənə tə Yeesu, acii kə shii tii oo'i agyanətii wabi ci də misaalitsa. Amma kə

ηḡwaləgi tii acii dabaala. Wata təya bwasee ka ci, təya palə satii.

*Ləḡwanə agyanə vii tsəkə ka ηwanjwə *Kay-
isarə*

(Mat. 22.15-22; Luka 20.20-26)

¹³ Ma daba'əkii, wata ənjə a sləkee ka hara *Farisanyinə da ənji ηḡa *Hirudusə kaa təya shii upaa sə ηḡa idəpaanə ashii Yeesu agi wabənaakii, təya kəsə tə ci.

¹⁴ Təya shi aabiikii, əḡki tii, “Maləma, kə shii inə oo'i əndə goonḡa nə hə. Paa hə ka tadəpaa taa ηḡutə tsarə ηḡa ənda, acii paa hə ka tsaamənə ka dūunuunə ηḡa ənda. Də goonḡa nə hə ka dzəḡunətənə ka ənji rəḡwa ηḡa Əntanḡə. Ya sanḡ, kə kapaa bariya gaamə kaamə rəḡwa ηḡa vii tsəkə ka ηwanjwə Kayisarə nii, anii poosha?”

¹⁵ A ki'yaamə nii, anii a bwasee ama?” Amma kə shii Yeesu jarəwiinatii, wata əḡki ci ka tii, “Mi sanḡ cuuna moo təkənə tə nya? Kiramə kwaba kaa nya tsaamətə.”

¹⁶ Təya kira ka ci. Wata ca ləḡwa ka tii, əḡki ci, “Ya əna, kəḡwaciinə da ləmə ηḡa wu ənə anə kwabana?” Təya ba ka ci, “Ma ətsa, kəḡwaciinə ηḡa ηwanjwə Kayisarə.”

¹⁷ Wata Yeesu a ba ka tii, “Viimə ka Kayisarə sətə ndzaa ka naakii, una vii ka Əntanḡə sətə ndzaa ka ηḡa Əntanḡə.” Fanatii ha'ə, kə dīi ka tii ka sə ηḡa hurəshishinə ka shanḡ.

*Ləgwanə agyanə madənə nga maməətə ənja
(Mat. 22.23-33; Luka 20.27-40)*

¹⁸ Ma daba'əkii əsə, *Sadukiinə a shi aabii Yeesu. Ma təya, tii nə kurəgətə ca ba, pooshi maməətə ənji ka madənə da i əpinə shaṇə.

¹⁹ Əṅki tii ka Yeesu, “Maləma, kə nyaahə Muusa kaamə bariya, ətə bii ci, mada kə əntəgi əndə anə minaakii, pooshi ci pwayi ashii miita, see a ṅgərə ndzəkəṅuci tə miita, kaa ca poo manjeevənə ka ndzəkəṅuci ətə əṅki.

²⁰ Yoo, tə'i hara ndzəkəṅushi'inə mədəfə sha dīi. Gawatii a ṅgərə minə. Ca əntə, pooshi ci pwayi ashitə.

²¹ Əndətə nyi'u tə ci a ṅgərə mooryafiita, ca əntəgi əsə. Pooshi ci upaa uuzənə ashitə. Makə ətsə əsə dīi ka makkənə.

²² Makə ətsə əsə dīi ka hara ənjitə mbədaanə. Ndzəkəṅushi'iitsə patə mədəfə məəki, pooshi əndə upaa uuzənə ashii miita. Ma daba'əkii, kya əntəgi əsə.

²³ Ya ətsa, maa ma'i tii patə uusəra nga madənə nga maməətə ənja, makə watiitsə tii patə mədəfə ṅgirə tə kya, minə nga wu sanə ndzaanəta?”

²⁴ Yeesu a ba ka tii, əṅki ci, “Kə kulii unə patə, acii pooshi unə paaratəgi də malaaba ləkaləkatə, mashiimuunə ṅgeerənə nga Əntəṅfə.

²⁵ Acii mada kə ma'i maməətə ənja, pooshi tii na ṅgəərəshi. Amma makə malaa'ikanyinə dadagyə nə təya ndzaanə.

²⁶ Ma agyanə madəneŋa maməətə ənji əsə, pooshi unə kunə sha jaŋgatə asəkə ləkaləkətə ŋga Muusa ətə wabi ci agyanə guutə agi ba? Waatoo saa'itə bii Əntaŋfə ka ci: Nyi nə Əntaŋfə ətə ci Ibərahiima da Isiyaaku da Yakubu a paslə tə ci.

²⁷ Ma Əntaŋfə, ənjitə da i əpinə amatii ca paslə tə ci, əntaa ənjitə yadə əpinə amatii. Ma ətsa, kə kulii unə ka shaŋə.”

**Bariyatə palee də d̄uunuunə
(Mat. 22.34-40; Luka 10.25-28)*

²⁸ Wata əndə'i maləmə a shi aabiitii. Ma ca fa, təya d̄a mabizhinə. Makə fii ci kə jikə Yeesu ka Sadukiinə ŋga'ə, wata ca ləgwa ka Yeesu, əŋki ci, “Ŋgutə bariya saŋə palee də d̄uunuunə agi bariyanyinə pata?”

²⁹ Əŋki Yeesu ka tii, “Ma ətə palee də d̄uunuunə, ətə bii: Fatəmə, ənji *Isərayiila, ma Əntaŋfə Slandanaamə, ci nə Əntaŋfə rəŋwə dyaŋə.

³⁰ Uuduu tə Əntaŋfə Slandanəku də ədzəmə rəŋwə, də patənə ŋga əpinaaku, də patənə ŋga haŋkalaaku, də patənə ŋga ŋgeerənaaku.

³¹ Wiinə bəra'inə ŋga bariyatə palee əsə: Uuduu tə əndətə abiiku makə sətə cii kwa uudə naaku na. Pooshi bariyatə ca palee ka ətsə bəra'i ma'ə.”

³² Əŋki maləmətə ka Yeesu, “Yawa maləma, ma sətse bii hə, ha'ə tanyi. Waatoo rəŋwə dyaŋə

nə Əntanƒə. Pooshi əndə'i əntanƒə madaamə ci.

³³ Nğa'ə nə uudənə tə Əntanƒə də ədzəmə rəŋwə, da də patənə nğa hanƒala, da də patənə nğa ngeerənə. Nğa'ə əsə nə uudənə tə əndətə abiiku makə sətə cii kwa uudə naaku na. Gəfə kəsətənə tənə tənə tə bariyanyitə bəra'i acii ɗaada patənə nğa sataka, taa hənəgi uushi'inə ka Əntanƒə, taa lagi ka ci uura nğa daba.”

³⁴ Makə fii Yeesu nɔnyikii wabi ci, wata əŋki ci ka ci, “Pooshi hə dzadə da nwanɔunə nğa Əntanƒə.” Ma daba'əkii, pooshi əndə ənyi ka ləgwa wabənə ama Yeesu ma'ə, acii nɔwalənə.

*Ləgwanə agyanə *Aləmasiihu*
(*Mat. 22.41-46; Luka 20.41-44*)

³⁵ Ma saa'itə Yeesu a dzəgunə ka əŋji asəkə yi nğa Əntanƒə, ca ləgwa amatii, əŋki ci, “Iitə sanə mbee *maliminə nğa bariya ka banə oo'i, jijinə nğa *Dawuda nə Aləmasiihu?

³⁶ Acii taa Dawuda də naakii nə maa, kə kavə Ma'yanə nğa Əntanƒə tə ci ka banə oo'i, 'Əŋki Əntanƒə Slandanə ka Slandanəki, ndzaanə gadəvə da ciizəmaki.

Ka kavənə nə nyi tə əŋji daawaanaaku aatsaa sədəku.'

³⁷ Aa makə kə 'wii Dawuda tə Aləmasiihu də Slandanə ətsa, iitiitə dii ndzaanə Aləmasiihu ka jijinaakəya?” Də moodasəkə fii dabaala wabənaakii.

12:32 12.32 Luka 20.39. **12:33 12.33** 1 Sam. 15.22; Hoos. 6.6. **12:34 12.34** Mat. 22.46; Luka 20.40. **12:35 12.35-37** Mat. 20.30-31. **12:36 12.36** Mat. 22.44.

*Dzalənə nga Yeesu tə ənji agyanə maliminə
(Mat. 23.1-36; Luka 11.37-54; 20.45-47)*

³⁸ Ma ca dzə aakəŋwa də dzəgunənə ka tii, wata əŋki ci, “Nəhəmə noonə nə acii *maliminə nga bariya. Ma təya, də madiigərə kəbənə moonətii wiigi'inə. Ma moonətii, nəəhəpaanə tə tii nga'ə a luuma.

³⁹ Ka hatə da ginə davə moonətii ndzaanə asəkə *kuvə də'wanyinə da agi əndzanə.

⁴⁰ Təya luuwutə yinyinə nga mooryafinyinə, təya gərətəgi də də'wa ka dəla də natii nə akəŋwacii ənja. Ma təya, kadə nə təya upaa bwaya gəŋwanə ətə palee patə.”

*Viinə nga mooryafinə
(Luka 21.1-4)*

⁴¹ Wata Yeesu a ndzaanə kədəhə da hatə ci ənjə a kagərə kwaba asəkə yi nga Əntəŋfə. Ca tsaamə ənjə a əji. Ənji gəna laŋə əji kwaba laŋə.

⁴² Wata maagha nga mooryafinə a shi, kya əjigərə pyanya bəra'i, waatoo kwaba rəŋwə.

⁴³ Yeesu a 'wa tə lyawarənaakii, əŋki ci ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, ma sətə əjigərə maagha nga mooryafiitsa, kə palee ka nga hara ənjitsə patə.

⁴⁴ Acii ma təya, agi bəzə gəna ŋgiragi tii, təya vii. Amma ma kya, agi ghanatə patə ŋgərətə ki sətə cii ta alə də zəmə patə, kya əjigərə.”

13

*Wabənə nga Yeesu agyanə uulagi *yi nga Əntanfə*

(Mat. 24.1-2; Luka 21.5-6)

¹ Ma ətsə Yeesu a shigi asəkə yi nga Əntanfə, wata əndə'i əndə ahada lyawarənaakii a baarə ka ci, əŋki ci, “Maləma, tsaamuu dagwaanə nga ghənəəna da i faariinəkii.”

² Yeesu a jikəvə, əŋki ci, “Kə nee hə ka madiigərə ghənəətsə patə nii? Taa rəŋwə pooshi faara na mbədaanə ganə anə əndə'i, ka waalaginə nə ənji patə.”

Cibənyitə na la tə ənja taabu'u muudinə nga duuniya

(Mat. 24.3-14; Luka 21.7-19)

³ Ma daba'əkii, wata Yeesu a dzə ka ndzaanə dasə anə giŋwə nga Zayitunə, a purəŋa yi nga Əntanfə. I Piita da Yakubu da Yoohana ba'ə Andərawəsə a shi aabiikii tii daanətii, əŋki tii:

⁴ “Bawə keenə guci sanə nə ətsə ha'ə a da. Mi sanə na slənə ka baariinə oo'i, kə mbu'ya saa'i nga daadanə nga uushi'iitsə pata?”

⁵ Wata əŋki Yeesu ka tii, “Nəhəmə acii ga ənjə a gəpi duunə.

⁶ Acii tə'i ənji lanə na shi, təya dəkəvə ləməki ka natii na, taa wu ca ba, ci nə *Aləmasiihu, təya ŋusləgi də hara ənji lanə a rəgwa.

⁷ Kadə nuuna fa habara nga paapanə taa dama patə. Amma goona buurə. Acii ma ətsa, weewee ka danə ha'ə, amma əntaa ci nə muudinə nga duuniya.

⁸ Kadə nə əndə'i slikərənə a dzə ka panə da əndə'i. Nwanjuunə a pa da əndə'i nwanjuunə. Kadə nə gəgədzənə n̄ga hanyinə a daada taa dama patə, madəfənə a kula əsə. Ma ətsə patə, makə 'watəginə n̄ga bərakənə ətsa.

⁹ “Amma, ma una, nəhəmə noonə na. Acii tə'i ənji na kəəsə tuunə, təya kərə aakənjwacii gənjwanə, təya fəslə tuunə asəkə *kuvə də'wanyinə, təya kərə tuunə aakənjwacii n̄gwamənan̄yənə da meeminə putə n̄ga nə'unə goonə tə nyi. Ka d̄anə nə ətsə ha'ə, koonə shii mbee ka bagi ka tii N̄nyūyī Habara.

¹⁰ Acii tyasə see a waaza ənji N̄nyūyī Habara taa dama patə zəku'i, taabu'u mbu'yanə muudinə n̄ga duuniya.

¹¹ Mada kə kirə tii tuunə aakənjwacii gənjwanə, goonə ənvutə noonə nə ka buurə sə n̄ga banə ka tii. Amma bamə ka tii sətə shivə aa moonə unə akənjwaciitii. Acii ma wabəətə nuunə ba, əntaa noonə amma n̄ga Malaaba Ma'yanə.

¹² “Kadə nə ndzəkənjunə a n̄gərə tə ndzəkənjuci, ca vii ka bələginə. Dəsənə manjeevənə əsə, ka d̄anə nə tii ha'ə. Ha'ə d̄anə nə manjeevənə əsə, ka viinə nə tii tə mapoo tə tii ka bələginə.

¹³ Taa wu patə, kadə nii kəya ushapaa tuunə putə n̄ga nə'unə goonə tə nyi. Amma taa wu patə sə'watə cibənyinəkii ca'ə ka muudinə, ka

13:8 13.8 2 Meem. 15.6; Isaa. 19.2. **13:9 13.9-13** Mat. 10.17-22; Yooh. 16.1-4. **13:11 13.11** Luka 12.11-12. **13:12 13.12** Mika 7.6; Mat. 10.35; Luka 12.52-53.

upaanə nə ci luupaanə.”

Cibətə palee də ajijinəənə
(*Mat. 24.15-28; Luka 21.20-24*)

¹⁴ “Kadə neenə nuunə ka ma'ajjinə uushi ətə palee ca kəŋaanə ka hatə pooshi dəbee ka ci nə kəŋaanənə davə.” (Ma əndətə ca janğa, wa ca paaratəgi ŋga'ə.) “Madə kə nee unə ha'ə, ma ənjitə ganə anə hanyinə ŋga Yahudiya, wa təya huyi ka umbənə aanə giŋunyinə.

¹⁵ Ma əndətə dzakə anə kuvaakii, wa ca jimagərə, ca huyi, ga ca dzə dasii ka ŋgərəənə uushi.

¹⁶ Ma əndətə də bilə əsə, ga ca ənə aasii ka ŋgira kəjeerənaakii.

¹⁷ Tə'i ŋgərə'wə agyanə maki dəasəkiinə da ŋugiginə ka saa'ikii.

¹⁸ Kədiimə acii Əntaŋfə, acii ga saa'itsə a dīi deevyanə.

¹⁹ Acii ma ka saa'ikii, ka sanə nə ənji cibənyinə ətə pooshi sha dīi, njananə ka saa'itə tagii Əntaŋfə duuniya ca'ə ka əndzə'i. Pooshi uushi na ənə ka dənə ha'ə ma'ə makə ci əsə.

²⁰ Maci pooshi ətə galee Əntaŋfə ka saa'ikii, kadə pooshi əndə shiŋkinə ca mbədə. Amma acii putə ŋga matadə ənjaakii, ka galeenə nə ci ka saa'ikii.

²¹ “Maa kə bii əndə koonə, Tsaaməmə, waanə Aləmasiihu ganə, taa, waatəta gatə, goona luuvə.

13:13 13.13 Yooh. 15.21; Səniinə 13.10. **13:14 13.14** Dan. 9.27. **13:15 13.15-16** Luka 17.31. **13:19 13.19** Dan. 12.1; Səniinə 7.14. **13:21 13.21-23** Luka 17.23-24.

²² Acii kadə nə aləmasiihunyinə da anabinyinə nga jirakənə a shigi, kadə nə təya daadfa sə nga hurəshishinə, kaa təya shii njuusləgi də ənja. Maci ka mbeenə nə tii maa, da i matadə ənji nga Əntanəfə.

²³ Kə bagi nyi koonə patənə nga uushi'inə daga saa'ikii ma'ə mambu'yanə. Acii ha'ə, nəhəmə noonə na."

*Ənyanə nga *Uuzənə nga ənda
(Mat. 24.29-35; Luka 21.25-33)*

²⁴ "Amma ma daba'ə cibənyiiitə ha'ə, ka əndəginə nə uusəra, pooshi ləgida ka bərənə,

²⁵ tikisanyinə a kwaalya dagyə, ka ganğəzənə nə taa mi patə asəkəntanəfə.

²⁶ Ma ətsə dīya, ka neenə nə ənji ka Uuzənə nga əndə ca jima agi kurabiinə. Da baawəda ka shaḡə da məghərəvənə nə shinaakii.

²⁷ Ma daba'ə ətsa, ca sləkee ka malaa'ikanyinə a dzə ka jatə də matadə ənjaakii taa dama patə ndzanənə ka əndə'i tanğala nga duuniya ka ca'ə ka əndə'i."

Misaali də ənfwə uudəva

²⁸ "Wa ənfwə uudəvə a ka koonə hiima. Madfa kə nee unə wiitə kə 'watəgi ənənə, yoo, kə shii unə ətsə, kədəhə nə mətətsəfə ka dfanə.

²⁹ Ha'ə əsə, madfa kə nee unə uushi'iitə a daadfa, ka shiinə nuunə ətsə, kədəhə nə Uuzənə nga ənda, matasəkakii kaa ca shi.

³⁰ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma ənji ɲga zamanana, pooshi tii ka məətəginə patə, uushi'iitsə ma'ə maɗaadamə patə.

³¹ Ka uudəginə nə ha a dagyə da ha a panə, amma ma wabənaaki, pooshi ka uudənə şaɲə.”

Pooshi əndə na shii uusəra taa saa'i
(Mat. 24.36-44)

³² “Ma uusəra taa saa'i ɲga ɗanə ɲga uushi'iitsa, pooshi əndə shii. Malaa'ikanyinə ɲga dagyə maa, pooshi tii shii. Ha'ə nə Uzənə əsə, paa ci shii, see Dii ci daanəkii.

³³ Acii ha'a, nəhəmə noonə na, kantsaamə ginə makə ɗii ci pooshi unə shii taa guci nə saa'ikii ka ɗanə.

³⁴ Ma saa'ikii, ka ɗanə makə ɲga əndətə gi oogə, ca ba'avə yaakii aacii ənji slənaakii, taa wu patə ahadatii da naakii sləna. Ca ba ka magəra maya, wa ca kantsaa ginə ɲga'ə.

³⁵ Acii ha'ə, ma unə əsə, kantsaamə ginə makə ətsa, makə ɗii ci pooshi unə shii saa'itə nə slanda yi a shi, taa dakədəwanə, taa ahada vəɗa, taa dakədəha, taa deerənə. Acii ha'a, ndzaamə də məgigi ka gəranə,

³⁶ acii ga ca shi wata habəsə, ca lapaa tuunə ka ɲunyinə.

³⁷ Ma sətə bii nyi koonə, ci bii nyi əsə ka ənji patə oo'i, kantsaamə ginə, una ndzaanə də məgigi.”

14

Alə rəgwa nga kəsənə tə Yeesu

(Mat. 26.1-5; Luka 22.1-2; Yooh. 11.45-53)

¹ Ma ətsə mbədaanə baanə bəra'i kaa kumənə nga *Pasəka da kumənə nga adə buroodi yadə burəjanə a mbu'ya, wata madiigərə limanyinə da *maliminə nga bariya a alə rəgwa nga kəsənə tə Yeesu yadə shiinə nga ənja, kaa təya bələgi tə ci.

² Əŋki tii, “Gaama kəsə tə ci agi kumənə, acii ga ənjə a madfee ka panə.”

Bəzəpaanə tə Yeesu də urədyə də Bayitaniya

(Mat. 26.6-13; Yooh. 12.1-8)

³ Ma saa'itə Yeesu də Bayitaniya, kə gi ci aaha Simoonə ətə shi uyi kuzənə a kəshi tə ci. Ma ətsə ca adə zəma, wata əndə'i minə a shigərə da i əbwə* urədyə aciitə. Ma urədita, nga mandalə kwaba acii də ba nga 'narədi' dii ənji. Kya wunəgi əbukii, kya əjivə urədite aanə Yeesu.

⁴ Makə nee hara ənjitə davə ha'ə, wata ca zhimagi tə tii asəkətii, əŋki tii ahadatii, “Ka mi saawee ki ka urəditsə zabə ha'ə kwa?”

⁵ Maci dərəmaginə dərəmagi ənji də urəditsa, kada ka upaanə nə ənji kwaba palee ka *hwaslə gya'ə makkə, ənjə a təkəpaa ka maaghiinə.” Wata ənjitə a wazə ka ki.

⁶ Əŋki Yeesu ka tii, “Bwaseemə ka miitsa. Ka mi cuuna kavə tə ki ka buurə uushi'ina? Acii ma sətə dii ki ka nyi, ŋunyikii ka shaŋə.

14:1 14.1-2 11.18. * **14:3 14.3** Ma əbutsa, əndə'i faara ətə dii ləməkii 'aləbasəta' ci ənjə a hufəkəgi. **14:3 14.3** Luka 7.37-38.

⁷ Ma maaghiinə, ka hakii nuunə taa guci patə. Taa guci patə əsə, ka mbeenə nuunə ka dfa nga'aanə ka tii. Amma ma nya, pooshi nyi na ndzaanə abii unə.

⁸ Kə dii ki sətə mbee ki ka dfanə. Ma əjivə ki, ka shii taasəkəpaa də shishinəki taabu'u ngədənə tə nyi.

⁹ Tantanyinə cii kya ba koonə, tafa da nə ənjə a waaza Njuni Habara asəkə duuniya patə, ma sətə dfi ki, ka wabənə nə ənji anəkii ka buurətənə də ki davə.”

Luuvənə nga Yahuda kaa ca vii tə Yeesu aacii ənja

(Mat. 26.14-16; Luka 22.3-6)

¹⁰ Ma Yahuda Isəkariyoota, rəŋwə nə ci agi *lyawarənə nga Yeesu pu'u aji bəra'i, wata ca madə, ca palə aabii madiigərə limanyinə, kaa ca vəgi tə Yeesu ka tii.

¹¹ Makə fii tii ha'ə, wata kə uudii səkətii. Təya dfa aləkawalə kaa təya vii ka ci kwaba. Ci əsa, ca 'watəgi tsaamə njunyi saa'i nga viinə tə Yeesu ka tii.

Dzəgə əndzanə nga Pasəka

(Mat. 26.17-25; Luka 22.7-23; Yooh. 13.21-30)

¹² Ma ka təkəŋwanə nga uusəra nga *kumənə nga adə buroodi yadə burəjanə, waatoo uusəra nga laala uura nga uuji bagiinə ka buurətə də Pasəka, wata lyawarənə nga Yeesu a ləgwa amakii, əŋki tii, “Da daa moonəku ina dzəgə ka hə əndzanə nga Pasəka?”

13 Wata ca sləkee ka lyawarənaakii bəra'i, əŋki ci ka tii, "Dəmə aasəkə vəranə, ka gəŋunə nuunə da əndə da uuda ma'inə anəkii. Ma dfanuuna, nə'umə tə ci.

14 Ma yitə gimə ci aadəvə, bamə ka slanda yikii oo'i, ma bii Maləmə tuu, miinə kuvətə nii kəya zəmə əndzanə ŋga Pasəka davə da lyawarənaakii kwa?

15 Kadə nii kəya bəarii koonə maduunə kuvə anə əndə'i, mahadəkii ŋga'ə, matasəkakii əsə. Davə dzəgənuunə kaamə əndzanə."

16 Wata lyawariitə bəra'i a madə, təya palə aasəkə vəranə. Təya lapaa makə sətə bii Yeesu ka tii weewee. Wata təya dzəgə əndzanə ŋga Pasəka davə.

17 Makə dīi kədəwanə, Yeesu a shi tii da lyawarənaakii pu'u aji bəra'i.

18 Ma ətsə təya adə zəma, wata əŋki Yeesu ka tii, "Tantanyinə cii kya ba koonə, kadə nə rəŋwə ahadoonə a vii tə nyi aacii ənja, waatoo agyuunə ənə caama adə doonə."

19 Lyawarənaakii a ndzanə də mabətə səka. Taa wu ahadatii a ləgwa amakii: Nyi kwa? Nyi kwa?

20 Əŋki Yeesu ka tii, "Agyuunə ənə pu'u aji bəra'i nə əndəkii. Agi adənə naamə asəkə kəŋwə rəŋwə da ci.

21 Ma nyi *Uuzənə ŋga ənda, ka əntənə nə nyi tə əntənə makə sətə nyaahə ənji agyanəki. Amma kə dīi anə əndətə na vii tə nyi ka ənja. Ma əndəta, maci mapoomə ənji tə ci, bidə ci ka ci."

Zəmə əndzanə nga Slandana

(*Mat. 26.26-30; Luka 22.15-20; 1 Koor. 11.23-26*)

²² Ma tii agi adə zəma, Yeesu a ngərə buroodi, ca kuyirii tə Əntaɲfə. Ca baatsəpaa, ca vii ka lyawarənaakii. Əɲki ci ka tii, “Ndamə. Ma ətsa, shishinəki.”

²³ Ca ngərə kwalaka da ma'i inabi asəkəkii, ca ənə, ca kuyirii tə Əntaɲfə, ca vii ka tii. Tii patə, təya saasacii.

²⁴ Yeesu a ba ka tii, “Ma ətsa, idənaaki. Ci ca mbu'utəgi də aləkawalə nga Əntaɲfə. Idənəkii na əjigi ka putə nga ənji laɲə.

²⁵ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma daba'ə əna, paa nyi ka ənənə ka sa ma'i inabi ma'a, see uuseratə nii kya sa kurakii agi ɲwanjuunə nga Əntaɲfə.”

²⁶ Ma daba'əkii, təya ka wanyanə, təya madə, təya palə aashi giɲwə nga Zayitunə.

Wabənə nga Yeesu agyanə hiweenə nga Piita

(*Mat. 26.31-35; Luka 22.31-34; Yooh. 13.36-38*)

²⁷ Əɲki Yeesu ka tii, “Unə patə, kadə nuuna huyi, una bwasee ka nyi. Ka danə makə sətə wabi Əntaɲfə asəkə malaaɓa ləkələkatə oo'i: ‘Ka bələginə nə nyi tə magəra, bagiinə a təkəgi patə əsə’.”

²⁸ Wata ca tsakə banə, əɲki ci, “Amma madə kə madəe ənji ka nyi agi maməətə ənja, ka tanə nə nyi koonə kəɲwanə ka dzənə aanə hanyinə nga Galili.”

14:23 14.23-24 1 Koor. 10.16. **14:24 14.24** Mat. 26.28. **14:26 14.26** Luka 22.39; Yooh. 18.1. **14:27 14.27** Zak. 13.7; Mar. 14.50-52; Yooh. 16.32. **14:28 14.28** 16.7.

²⁹ Əŋki Piita ka Yeesu, “Taa kə huyi hara ənji patə aciiku, ma nyi kamə, paa nyi ka bwaseenə ka hə.”

³⁰ Wata əŋki Yeesu ka ci, “Tantanyinə cii kya ba ka hə, ma taabu'u wanə gyaagya ŋga bəra'inə ənshinə davədə, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi.”

³¹ Amma Piita a ba də ŋgeerənə, əŋki ci, “Taa əntənə cii kwa əntə, aŋwə da hə nə əntənə. Paa nyi ka hiweenə ka shiinə tə hə.” Ha'ə makə ətsə əsə bii hara lyawarənaakii patə.

Da də'wa ŋga Yeesu də Gyatsimani
(*Mat. 26.36-46; Luka 22.39-46*)

³² Ma daba'əkii ha'ə, təya dzə ka əndə'i ha ətə ci ənjə a 'wa Gyatsimani, wata ca ba ka lyawarənaakii, “Ndzaamə gadəvə, kaa nya dzə ka də də'wa.”

³³ Ca 'waanə tə i Piita i Yakubu ba'a Yoohana. Ma təya dzə, wata ca ndzaŋə buurə uushi'inə ka shaŋə, səkəkii a bəzəgi kuzhidə kuzhidə.

³⁴ Əŋki ci ka tii, “Ma bəzəkii nə səkəki makə a əntəgi nyi. Ənəgimə ganə, goona tsəfə ŋunyinə, ndzaamə də məgigi.”

³⁵ Ca əntsahə aakəŋwa gi'u, ca kulapaa aanə səkəkii, ca də də'wa oo'i, madə ka dəfanə, ga ca dzə aagi saa'i ŋga ciba.

³⁶ Əŋki ci, “Daada, taa mi patə ka mbeenə nə hə. Əntsahəe ka nyi ka cibətsə akəŋwaciiki. Amma dəwə sətə kadəesəkə ka hə, ga ha də sətə kadəesəkə ka nyi.”

14:30 14.30 14.72. **14:32 14.32-42** Luka 5.16; Ibər. 5.7-8.

14:35 14.35 Yooh. 12.27. **14:36 14.36** 10.38; Mat. 6.10; Yooh. 18.11; Ibər. 10.9.

³⁷ Ca ənya aabii lyawariitə makkə. Ma shi ci, ka n̄nyinə nə tii patə. Wata əŋki ci ka Piita, “Simoonə, ka n̄nyinə nə hə kuna? Kə təkuree hə ka ndzaanə də mөгigi taa ŋga tibişə rəŋwə dyaŋə nii?

³⁸ Ndzaamə də mөгigi, una da də'wa, acii goona bwasee ka rəgwa ŋga Əntaŋfə saa'itə nə *Seetanə a təbə tuunə. Ma asəkə ədzəmuunə, ŋga'ə koonə nə da gazhi'waanə, amma mazaarəkii nə shishinə.”

³⁹ Yeesu a ənə ka palənə ka da də'wa əsə, ca ənə ka da də'wa makə ətə d̄ii ci təkəŋwa.

⁴⁰ Ca ənya aabii lyawariita. Ma ənya ci əsə, ka n̄nyinə nə tii, acii kə uugi n̄nyinə d̄anə laŋə agitii ka şaŋə. Pooshi tii shii sə ŋga banə ka ci.

⁴¹ Makə ənya ci ŋga makkənə, əŋki ci ka tii, “Ma'ə unə a n̄nyi kuna, una əpi səka? Kə uugi ha'ə d̄ii. Ma əndzə'i, kə uugi saa'i mbu'yanə. Kə uugi əŋji vəginə tə Uzənə ŋga əndə aacii ma'waslyakə ənja.

⁴² Tsaaməmə! Waatsə əndətə ca vəgi tə nyi. Madətəmə kaama dzə.”

Kəsənə tə Yeesu

(Mat. 26.47-56; Luka 22.47-53; Yooh. 18.3-12)

⁴³ Ma ətsə Yeesu ma'ə agi wabənə, pii wata kə mbu'ya Yahuda, waatoo əndətə agi lyawarənaakii pu'u aji bəra'i. Kə shi ci dzubə da əŋji daba'əkii, tii patə da i ŋgila purəŋanyinə da i zaliinə aciitii. Madiigərə limanyinə da maliminə, ba'ə gayinə sləkee ka tii.

⁴⁴ Asee, ma Yahuda ətə vii tə Yeesu aacii ənja, kə bii ci ka tii makə sətə nii kəya d̄atə ka baarii

də ci ka tii oo'i: "Ma əndətə nii kya nəhəpaa n̄ga'ə, ci nə əndəkii, kəsəmə tə ci, una palə də gəranə tə ci n̄ga'ə."

⁴⁵ Mbu'unaakii, ca dzə paraŋə aabii Yeesu, əŋki ci, "Maləma." Ca nəhəpaa tə ci n̄ga'ə.

⁴⁶ Wata təya kəsətə tə ci.

⁴⁷ Wata rəŋwə agi ənji n̄ga Yeesu ətə kəŋaanə davə a əlyagi n̄gila purəŋanaakii, ca patsəgi liminə n̄ga mava n̄ga gawə n̄ga limanyinə.

⁴⁸ Əŋki Yeesu ka tii, "Mi shuunə ka kəsənə tə nyi ka n̄gila purəŋanə ka n̄gila purəŋanə, ka zala ka zala kwa? Ya saŋə əndə d̄a maabə nə nyi kwa?"

⁴⁹ Uusəra patə, ka hakii naamə doonə, nya dzəgunə ka ənji asəkə *yi n̄ga Əntaŋfə. Patə da ha'ə pooshi unə kəshi tə nyi. Amma ma d̄ii ənə ha'ə əna, kaa sətə nyaahə ənji asəkə malaaba ləkələkətə a ndzaa ka tantanyinə."

⁵⁰ Wata lyawarənaakii patə a bwasee ka ci, təya huyipaa satii.

⁵¹ Kəsənətii tə ci, təya palə. Tə'i əndə'i uundzə dagwa davə, ca nə'u tə ci. Wata gwadaakii əgəvə ci aashikii. Təya d̄a gazhi'waanə n̄ga kəsənə tə ci,

⁵² wata ca sədəpaa ka tii gwadakii, ca huyipaa saakii də purəki.

*Yeesu akəŋwacii *mətərəkinə n̄ga Yahudiinə
(Mat. 26.57-68; Luka 22.54-55,63-71; Yooh. 18.13-14,19-24)*

53 Ma ənjitə kəshi tə Yeesu, kə kirə tii tə ci aasii aa ha gawə nga limanyinə. Davə dzii madiigərə limanyinə da gayinə da maliminə də nə patə.

54 Ma Piita, ba'ə ba'ə gi ci də nə'unə tə i Yeesu kura'ə aasii aa ha gawə nga limanyinə. Ca ndzaanə ahada ənji nəhə yi nga Əntanfə, ca 'utə gunə.

55 Ma madiigərə limanyinə da patənə nga *mətərəkinə, kə ali tii seeda anə Yeesu, kaa ənjə a shii bələginə tə ci. Amma pooshi tii upaa.

56 Lanə nə ənjitə laalii jirakənə aashikii, amma pooshi seedanatii ndzaanə mbərə mbərə.

57 Wata hara ənjə a madətə, təya la jirakənə aashikii,

58 əŋki tii, “Kə fii inə ca ba oo'i, ka uulaginə nə ci yi nga Əntanfə ətə ghənyi ənji. Ma agi baanə makkə, ka ghənətənə nə ci ətə əntaa ghənənə nga ənda.”

59 Amma patə da ha'a, pooshi seedanatii ndzaa mbərə mbərə.

60 Wata gawə nga limanyinə a madə akəŋwacii ənji patə, ca ləgwa ama Yeesu, əŋki ci, “Pooshi wabənaaku nga jikəvənə aagyanə wabəətsə wabi ənjitə aashiku kwa?”

61 Amma, ma Yeesu, majikəmə ci ka ci. Gawə nga limanyinə a ənə ka ləgwanə amakii, “Hə nə Aləmasiihu *Uuzənə nga Əntanfə kwa?” †

62 Yeesu a ba, “Awa nyi. Ka neenə nuunə əsə ka Uuzənə nga əndə dasə da ciizəma Əntanfə

14:56 14.56 Jab. 35.11. 14:58 14.58 15.29; Mat. 26.61. † 14:61 14.61 majikəmə ci: Isaa. 53.7; Mar. 15.3-5; Uuzənə nga Əntanfə: 15.39.

Əndə baawəda, una nee ka ci ca jima agyanə kurabiinə dadagyə.”

⁶³ Fanə nga gawə nga limanyinə ha'ə, wata ca tsəerəgi kəjeerənə ashikii, ca ba ka tii, “Gaama alə hara uushi'inə ma'ə.

⁶⁴ Kə fii unə, kə geegi ci ka naakii nə kədəhə da Əntanfə. Iitə nee unə noona?” Tii patə a lagi gəŋwanə ka Yeesu, əŋki tii, “Weewee, see a əntə ci.”

⁶⁵ Hara ənji agitii a gwanə ka tiifə giirənə aashiikii, təya ləkutəgi ginəkii, təya dəgə tə ci, əŋki tii, “Kuragi keenə taa wu digə tə hə.” Ənji nəhə yi nga Əntanfə a ŋgərə tə ci, təya dəgə tə ci də meeciinə.

Hiweenə nga Piita tə shiinə tə Yeesu

(Mat. 26.69-75; Luka 22.56-62; Yooh. 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ma Piita ma'ə dagərə asəkə yi nga gawə nga limanyinə, wata rəŋwə agi kadəmiitə ca slənə davə asii a shigi.

⁶⁷ Makə nee ki ka Piita ca 'utə gunə, kya tsaamə tə ci, əŋki ki, “Hə maa, rəŋwə nə hə agi ənji nga Yeesu əndə Nazaratu.”

⁶⁸ Amma ma Piita, kə hiwee ci, əŋki ci, “Mashiimə nyi sətə cii kwa ba, paa nyi paaratəgi əsə.” Wata ca palə saakii aa uura mayi. [Wata gyaagya a wa ka saa'ikii.]

⁶⁹ Makə nee kadəmətə əsə ka Piita, kya ənə ka banə ka ənjitə davə oo'i, “Əndənə maa, əndə nga Yeesu nə ci.”

14:62 14.62 Dan. 7.13; Mat. 22.44; 24.30; Mar. 13.26; Luka 21.27.

14:63 14.63-64 Mat. 26.65. **14:65 14.65** Isaa. 50.6; 53.5; Luka 7.16.

⁷⁰ Amma kə hiwee Piita əsə. Ta'avənə gi'u, wata ənjitə a ba ka ci: “Weewee, agitii nə hə tanyi, acii əndə Galili nə hə.”

⁷¹ Wata Piita a gwanə ka nyaalya naakii na, ca jiidə, əŋki ci: “Mashiimə nyi tə əndətə cuuna ba.”

⁷² Pii wata ga'ə gyaagya a wa ŋga bəra'inə. Fanə ŋga Piita ha'ə, wata ca buurətə sətə shi Yeesu a bii ka ci oo'i, “Ma taabu'u wanə gyaagya ŋga bəra'inə, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi.” Buurətənaakii ha'ə, wata ga'ə ca wagi ka tuunə.

15

*Kərənə tə Yeesu aakəŋwacii *Pilaatu ŋgwaməna*

(*Mat. 27.1-2,11-14; Luka 23.1-5; Yooh. 18.28-38*)

¹ Pukəpaanə ŋga ha, wata madiigərə li-manyinə da gayinə da maliminə da patənə ŋga *mətərəkinə a dza də nə ka d'a mətərəkinə. Təya ŋgərə tə Yeesu, təya anəgi tə ci, təya palə da ci, təya dzə ka viinə tə ci ka Pilaatu.

² Wata Pilaatu a ləgwa ama Yeesu, əŋki ci, “Hə nə ŋwanəwə ŋga Yahudiinə kwa?” Əŋki Yeesu ka ci, “Hə bagi ha'ə.”

³ Madiigərə limanyinə a gwanə ka ra tsaa sədəkii də baaba bwayi wabənyinə lanə ashikii.

⁴ Wata Pilaatu a ənə ka ləgwanə amakii, “Pooshi hə ka jikəvənə kwa? Fawu bəzə wabəətsə ci təya baaba aashiku.”

⁵ Amma ma Yeesu, pooshi ci ənyi ka jikənə ka ci ma'ə. Wata ca d'agi ka Pilaatu ka sə nga hurəshishinə.

*La ka Yeesu gəηwanə nga bələnə tə ci
(Mat. 27.15-26; Luka 23.13-25; Yooh. 18.39-19.16)*

⁶ Zhi'wanə nga kumənə nga *Pasəka patə, agi kapaanə nə Pilaatu əndə furəshinə rəηwə ətə ci ənjə a moo kaa ənjə a kapaa tə ci ka tii.

⁷ Ma ka saa'ita, tə'i purətə han'kala nga əndə asəkə furəshina tii da hara ənja. Ma ləməkii Barabasə. Waatoo, kə shi təya mad'ee ka nə nga ənji ka panə asəkə vəranə, təya bəələgi ənja.

⁸ Wata dabaala a shi, təya kədii acii Pilaatu kaa ca d'a ka tii sətə sən'avə ci ka d'anə.

⁹ Pilaatu a ləgwa amatii, əηki ci, “Ka uudənə nuunə kaa nya kyapaa koonə tə ηwan'wə nga Yahudiinə kwa?”

¹⁰ Patə kə shii Pilaatu oo'i, ma vii madiigərə limanyinə tə Yeesu ka ci, acii putə nga sərəha.

¹¹ Amma madiigərə limanyinə a tsəkutə ənji ka banə, wa ca kyapaa ka tii tə Barabasə.

¹² Əηki Pilaatu ka tii, “Aa mi d'ii cuuna moo nya d'a də əndənə cuuna 'wa ηwan'wə nga Yahudiina?”

¹³ Təya jikəvə ka ci də ηgeerənə, əηki tii, “Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa.”

¹⁴ Əŋki Pilaatu, “Mi nə bwaya uushi d̄ii ci kwa?” Wata t̄əya tsakə ŋgəree ka uuratii də ŋgeerənə, əŋki tii, “Wa ənjə a gwa'avə t̄ə ci aashi ənfwa.”

¹⁵ Makə d̄ii ci ŋga'ə ka Pilaatu nə uudagi səkə ŋga ənja, wata ca kapaa ka tii t̄ə Barabasə, ca kavə ənji ka fəslənə t̄ə Yeesu, ca vii t̄ə ci əsə kaa ənjə a dzə ka gwa'avənə t̄ə ci aashi ənfwa.

Ha'unə ŋga soojiinə də Yeesu

(Mat. 27.27-31; Yooh. 19.2-3)

¹⁶ Wata soojiinə a ŋgərə t̄ə Yeesu, t̄əya kərəgərə t̄ə ci aasəkə yi ŋga ŋgwaməna, t̄əya 'waanə t̄ə hara soojiinə patə,

¹⁷ t̄əya ŋgərə madizə gwada, t̄əya əgəvə ka ci aashikii makə ŋga ŋwan̄wa. T̄əya ŋgərə dəha, t̄əya fuudə makə madin̄əna, t̄əya ŋgavə ka ci aanəkii.

¹⁸ T̄əya gwan̄ə ka nəhəpaanə t̄ə ci, əŋki tii, “Wa əpinaaku a gərə aakəŋwa, ŋwan̄wə ŋga Yahudiinə!”

¹⁹ T̄əya dəgə t̄ə ci anəkii də zala, t̄əya tiifə giirənə aashikii, t̄əya gərə'waanə akəŋwaciikii makə ka han̄ətənə t̄ə ci.

²⁰ Makə uudəpaa tii ha'unə də ci, t̄əya ŋgərəgi madizə gwadata, t̄əya ŋgavə ka ci naakii kəjeerənə, t̄əya kərə t̄ə ci ka gwa'avənə t̄ə ci aashi ənfwa.

Gwa'avənə t̄ə Yeesu aashi ənfwa

(Mat. 27.32-44; Luka 23.26-43; Yooh. 19.17-27)

21 Ma təya palə a rəgwa, wata təya guɲugərə da əndə'i əndə dīi ləməkii Simoonə, əndə Sirina, dīi i Aləkəsandəra da Rufusə, ca ənya də bilə. Guɲugərənatii, wata soojiinə a ɲgərəvə ka ci ənfwə ɲga gwa'avə tə Yeesu aashikii.

22 Təya kərə tə Yeesu ka hatə ci əɲjə a 'wa Gwaləgoota, makə bana, "Kəɲwə na."

23 Təya vii ka ci ma'i inabi gwazə da maɲgərəkiki kuzəka. Amma ca kaaree.

24 Wata təya gwa'avə tə ci aashi ənfwa. Təya təkəpaə kəjeerənaakii ahadatii də kwaanə, kaa təya tagi ətə ci əndə a upaa.

25 Ma saa'itə gwa'avə əɲji tə Yeesu aashi ənfwa, tibisə əliɲə deerənə.

26 Təya naahəvə tə sətə dīi bəli əɲji tə ci, waatoo: 'Nwanɲwə ɲga Yahudiinə', təya tsa'avə danəkii.

27 Təya gwa'avə əsə əɲji maabə bəra'i aashi hara ənfuginə atəɲgala Yeesu, rəɲwə da ciizəmakkii, rəɲwə da madzənakkii. [

28 Ma ətsa, ma sətə nyaahə əɲji asəkə malaaba ləkələkətə oo'i, kə ləbətəgi əɲji də ci da ma'waslyakə əɲja, kə dīi ka tantanyinə.]

29 Ma əɲji piitine dadavə əsə, təya ha'u də ci, təya dzə də udzə də nətii, təya ba, "Yawaa, hə ətsə bii ka uulaginə nə hə *yi ɲga Əntəɲfə, ha ənə ka ghənətənə agi baanə makkə,

30 jimagərə əshi ənfutsa, ha luupaa naaku na."

31 Ha'ə makə ətsə əsə ha'u madiigərə li-manyinə da maliminə də ci ahadatii, əɲki tii, "Kə

mbee ci ka luupaa hara ənja, amma kə təkuree ci ka luupaa naakii na.

³² Əntaa kə bii ci, ci nə Aləmasiihu, ηwanjwə ηga *Isərayiila? Wa ca jimagərə gadəvə ashi ənfutsa, kaama nee, ama vii ka ci goonğa.” Ənjitə gwa'avə ənji atanjalakii maa, kə dzaanii tii tə ci əsə.

Əntənə ηga Yeesu

(Mat. 27.45-56; Luka 23.44-49; Yooh. 19.28-30)

³³ Ma ətsə uusəra ahada na, kə dii təkunə anə hanyinəkii patə dəgwamə, dənə ka tibisə makkə ηga kədəwanə.

³⁴ Ma ətsə tibisə makkə, wata Yeesu a ηgərəe ka uurakii, ca ka vurənə, əŋki ci, “Eelooyi, Eelooyi, lyama sabakətani?” makə bana, “‘Ya’ə Əntanjfwaakya, ‘ya’ə Əntanjfwaakya, ka mi bwasee hə ka nyi kwa?”

³⁵ Wata hara ənjitə kənə kənə davə ca fa tə ci, əŋki tii, “Waatsə ka ‘wanə tə *Iliya.”

³⁶ Əndə'i əndə agitii a huyipaa, ca ηgərə soosa, ca shimwatə agi mahwarəkinə, ca tsa'avə aama magərə kada. Wata ca vii aa dəgyə aama Yeesu kaa ca shibə, əŋki ci, “Gəraamə, kaama nee mada ka shinə nə Iliya ka jimagərənə də ci ashi ənfutsa.”

³⁷ Amma də ηgeerənə kii Yeesu vurənə, ca əntəgi.

³⁸ Tə'i gwada wahə ama hatə palee də laabənə asəkə yi ηga Əntanjfə. Əntəginaakii ha'ə, wata

pyaahu! gwadatə a təkəgi bəra'i, kəshanə dagyə kura'ə aa dəgərə.

³⁹ Ma gawə nga soojiinə, kəŋə nə ci ka tsaamənə tə Yeesu. Makə nee ci ka əntənaakii, wata əŋki ci, "Tantanyinə, ma əndətsa, uuzənə nga Əntəŋfə nə ci."

⁴⁰ Tə'i hara makinə davə ca tsaama dzadə. Ahadatii nə i Mariyaama Magədalina, da Sa-loomi, ba'a Mariyaama məci i Yakubu uundzəkii tii da Yoosi.

⁴¹ Tii nja nə'u tə ci, təya tsakə tə ci saa'itə nji ci də Galili. Tə'i hara makinə laŋə ca tsaamə əsə, ətə shi atsakii aa Urusaliima.

Ngədənə tə Yeesu

(Mat. 27.57-61; Luka 23.50-56; Yooh. 19.38-42)

⁴² Danə nga kədəwanə, makə dīi ci, ma pukətə hakii, *uusəra nga əpisəka,

⁴³ wata Yusufu əndə Aramatiya a shi. Ma ca, gawə nə ci ahada *mətərəkinə. Bislyə nə ci agi gərə saa'itə nə Əntəŋfə a də ŋwanjuunaakii əsə. Makə shi ci, ca satə uudəfa, ca dzə aabii Pilaatu, ca kədii rəgwa kaa ca dzə ka ŋgiragərə wə nga Yeesu.

⁴⁴ Fanə nga Pilaatu ha'ə, kə dīi ka ci ka sə nga hurəshishinə nə fanə oo'i, kə uugi Yeesu əntəginə. Wata ca sləkee ka əŋjə a 'wa tə gawə nga soojiinə, kaa ca ləgwa amakii madfa ha'ə tanyi.

⁴⁵ Makə paaratəgi ci ha'ə ama gawə nga soojiinə oo'i, kə uugi ci əntəginə, wata ca vii rəgwa ka Yusufu.

15:38 15.38 Shig. 26.31; Ibər. 10.19-20. **15:39 15.39** 1.1; 3.11; 14.61; Mat. 27.54. **15:40 15.40-41** Luka 8.1-3.

⁴⁶ Yusufu a dzə ka ira marəma, ca dzə ka ngiragərə wə nga Yeesu, ca hadətə asəkə maraməta, ca dzə ka baneenə ka ci asəkə gu'u ətə tələpaa ənji ashi pasla, ca dəlavə faara aama gu'ukii.

⁴⁷ Ma Mariyaama Magədalina tii da Mariyaama məci Yoosi, kə nee tii ka hatə banee ənji ka Yeesu asəkə gu'ukii.

16

*Madətənə nga Yeesu agi maməətə ənja
(Mat. 28.1-8; Luka 24.1-12; Yooh. 20.1-10)*

¹ Dzəginə nga *uusəra nga əpisəka, wata i Mariyaama Magədalina da Mariyaama məci Yakubu ba'ə Saloomi a dzə ka iracii maaratə ca zənə nunyikii, kaa təya dzə ka bəzəpaa də wə nga Yeesu.

² Ma ətsə pədeerənə tsəfakə uusəra alatə, təya madə, təya palə aama gu'uta. Təya mbu'u uusəra kə lə'ya.

³ Ma təya dzə a rəgwa, təya dzə də banə ahadatii, “Wu na dalagi kaamə faara ama gu'u kwa?”

⁴ Ma faarakii, maduunəkii dərəva. Ma təya tsaamə, wata ma təya nee, kə dzəgi faaratə ama gu'wa.

⁵ Dəməgərənətii aasəkə gu'ukii, wata təya lapaa əndə'i uundzə dagwa dasə da ciizəma da i mambwadafda kəjeerənə ashikii. Neenətii ka ci, kə dīi ka tii ka sə nga hurəshishinə.

⁶ Əŋki ci ka tii, “Ga ca dā koonə ka sə nga hurəshishinə. Kə shii nyi, tə Yeesu əndə Nazaratu cuuna alə ətə gwa'avə ənji aashi

ənfwə. Ma ca, kə ma'i ci agi maməətə ənja. Paa ci ma'ə ganə. Wiitsə hatsə shi ənjə a banee ka ci dayə.

⁷ Amma ma danuunə, dəmə ka banə ka lyawarənaakii da ka Piita oo'i, waatə ci na 'watəgi mbu'unə koonə aanə hanyinə ŋga Galili. Davə nuunə nee ka ci, makə sətə shi ca bii koonə."

⁸ Fanatii ha'ə, wata təya gimagi də shirəŋa asəkə gu'ukii. Shishinətii a dzə də udzənə acii ŋgwələnə ka shaŋə. Pooshi tii bii taa ka wu.

Jigaginə ŋga Yeesu ka Mariyaama
(Mat. 28.9-10; Yooh. 20.11-18)

[
⁹ Ma daba'ə madənə ŋga Yeesu agi maməətə ənja, ətsə tsədəkə uusərə alatə, kə jigagi ci də nəkii ka Mariyaama Magədalina, waatoo miitə shi ca lyaakagi ginaajinyinə mədəfə ashitə.

¹⁰ Neenatə ka ci, wata kya dzə ka banə ka ənjitə nja nə'u tə ci. Ma saa'ikii, kə lapaa ki tə tii ka ŋgəərə ma, təya dzə də tuunə.

¹¹ Amma makə fii tii oo'i, kə nee ki ka ci da i əpinə amakii, paa tii luuvə shaŋə.

Jigaginə ŋga Yeesu ka lyawarənaakii bəra'i
(Luka 24.13-35)

¹² Ma daba'ə ətsə əsə, tə'i hara lyawarənaakii bəra'i, ca palə ka əndə'i uundzə vəranə. Wata ca jigagi ka tii, amma də əndə'i kəŋwaciinə pamə da ətə sənaavə tii ka neenə ka ci.

¹³ Wata təya ənə ka banə ka hara ənjatii, amma pooshi tii luuvə ka tii shaŋə.

Jigaginə nga Yeesu ka lyawarənaakii pu'u aməntəŋə

(Mat. 28.16-20; Luka 24.36-49; Yooh. 20.19-23; Slənə 1.6-8)

¹⁴ Ma daba'əkii, ca jigagi də nəkii ka lyawarənaakii pu'u aməntəŋə, tii agi zəma. Ca waza ka tii putə nga ghatə vii gooŋgatii da ndalənə nga moodəfətii. Acii pooshi tii luuvə wabənə nga ənjitə 'watəgi neenə ka ci saa'itə ma'i ci.

¹⁵ Wata ca ba ka tii, əŋki ci, “Dəmə aasəkə *duuniya taa dama patə, una waaza Njunyi Habara ka patənə nga ənji shin'kinə.

¹⁶ Ma əndətə na vii gooŋga, ca luu yibə bapətisəma, ka upaanə nə ci luupaanə. Amma ma əndətə pooshi vii gooŋga, ka kəsənə nə gəŋwanə tə ci.

¹⁷ Ma ənjitə na vii gooŋga, ka upaanə nə tii baawəda nga da sə nga hurəshishinə. Waatoo, ka lyaakaginə nə tii ginaajinyinə də ləməki, ka wabənə nə tii də uuranyinə kama kama. *

¹⁸ Ka kəsənə nə tii rəhunə, ka saanənə nə tii ŋguma agi uushi, amma patə da ha'ə pooshi ka dfanə tə tii. Ka kavənə nə tii ciinətii aashi ənji bwanea, təya upaa mbəfənə əsə.” †

Ndərənə nga Yeesu aadəgyə
(Luka 24.50-53; Slənə 1.9-11)

16:15 16.15-16 Mat. 28.19. **16:16 16.16** Slənə 2.38. * **16:17 16.17** Slənə 8.7; 16.18; wabənə də uuranyinə kama kama: Slənə 2.4; 10.46; 19.6; 1 Koor. 14. † **16:18 16.18** rəhunə: Luka 10.19; Slənə 28.3-6; upaa mbəfənə: Slənə 4.30; 5.16; 8.7; Yak. 5.14-15.

¹⁹ Ma daba'ə wabənə nga Yeesu Slandana ha'ə ka lyawarənaakii, wata ca ndərəgi aadəgyə, ca dzə ka ndzaanə dasə da ciizəma Əntanfə.

²⁰ Ma lyawarənaakii əsə, təya paalə taa dama patə ka waazanə. Slandanə a dzə də slənənə da tii, ca dfa sə nga hurəshishinə daciitii, ka baariinə ka ənji oo'i, tantanyinə nə waazanatii.]

Gude: Kura Aləkawalə nga Əntənfə
Gude: Kura Aləkawalə nga Əntənfə New Testament
copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gude

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files
dated 2 May 2025

56396c70-45d3-5118-be46-8c4c3fec34f1